

KULTÚRA

ROČNÍK XVIII. – č. 11

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

27. MÁJA 2015

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRÍŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava, Mobil: 0911 286 452 • e-mail: kultura@orangemail.sk • Cena 1,50 €

Nitra od praveku bola centrom na strednom Dunaji. Navyše bola „obdarená“ rudným bohatstvom: zlatom, striebrom, meďou a cínom. Tesne pred Kristom aj železom. V Bronzovej dobe bola „priemyselným“ a zbrojárskeým centrom strednej Európy. Výrobky z bronzu ju veľmi preslávili. Poltisícročia pred Kristom ju preslávili Kelti. Boli majstri v spracúvaní železnej rudy a železiarskych výrobkov. Navyše prví začali raziť strieborné peniaze a používali latinské písmo.

Roku 20 po Kristovi Rím ustanovil prvého nám známeho kráľa Vannia. Vládal do roku 50. Za neho prišlo k dohode s rímskym okruhom apoštola Petra. Tak pred rokom 50 prišla kresťanská misia do Nitry na čele s dvoma kňazmi: so Syrom a s Juventiom. Dostali pohanské božiče na Zobore. To je prvé naše kresťanské centrum, ktoré táto misia vybudovala. Anály - historické zápisy o svojej misii poctivo viedli v tomto prvom slovenskom kláštore. No nepriatelia vo vojnách toto vzácne dedičstvo zničili.

Keď nastúpil v Ríme do úradu cisár Nero a začal prenasledovať kresťanov, vtedy začali kresťania utekať za dunajskú hranicu na staré Slovensko. Tento prúd bol prerušovaný len za niektorých cisárov. Skončil po smrti cisára Diokleciána okolo roku 305. Tento príliv znamenal a vyvolal na Slovensku civilizačný a kultúrny rozvoj. Z 2. storočia sa nám zachovali dve cirkevné informácie: „Zázračný dážď“ za vojen cisára Marka Aurélia k roku 172. Vyprosili si ho kresťanskí vojaci 7. pluku légie Fulminax (Bleskovej). Pred koncom 2. storočia nám obranca viery Tertulián zanechal významné svedectvo o kresťanstve na strednom Dunaji, v Nitre a v Jágrí. V knihe Liber contra Judeos tvrdí, že toto kresťanstvo je na vysokej rozvitej úrovni a je také isté ako v ostatnom rímskom svete (ako v Hispánii, v Afrike, v Alexandrii, v Antiochii a Jeruzaleme). To nám potvrdzuje prítomnosť biskupov z nášho rodu.

V polovici 3. storočia nás cirkevný historik Paulus Orosius informuje, že na synodu pápeža Kornela roku 251 prišlo do Ríma 61 biskupov. Z toho dvaja spoza dunajskej rímskej hranice: z Nitry a z Jágru („...unus de Zubura et alterius de Agria“). Milánskym ediktom cisára Konštantína Veľkého prestalo prenasledovanie a kresťania v Rímskej ríši dostali slobodu. Z tohto obdobia archeológovia nachádzajú dôkazy o kresťanských artefaktoch (krížiky, lampičky, náhrobné kamene). Naposledy rímsky cisár Valentinián I. bol prítomný v Brigétii (v dnešnom Komárome) na jednaní o mieri po viacerých menších vojnách. Vyslanci z kráľovskej Nitry sa s ním naťahovali o podmienkach mierovej zmluvy. Rozčúľil sa od ich neústupčivosti, dostal infarkt a tam aj zomrel v okupovanej Panónii.

Pred koncom 4. storočia do našich končín preniká ariánstvo. Obľúbila si ho aristokracia aj s kráľom. Hlásalo ľubivú dogmu: Jeden Boh na nebi ako vládca a jeden kráľ (knieža) na zemi. Cirkev bola podriadená svetskej vrchnosti. Z tohto konca storočia sa nám zachovali 2 správy: panónsky rodák - biskup Martin umrel vo svojom sídelnom meste v Tourse (v „Turse“). Pri svojej skromnosti vykonal veľa zázrakov. Pred smrťou ešte prišiel do svojho rodiska a navrátil svoju matku z ariánstva do Katolíckej Cirkvi. Druhá správa je z roku 397.

Pribinova „ecclesia“ v Nitre z „Conversia“

Markomanská kráľovná v Nitre - Fritigil sa „listovne“ obrátila na biskupa Ambróza v Miláne o misijnú pomoc. On jej poslal krátke poučenie o katolíckej viere. Nebola spokojná, lebo chýr o Ambrózovi sa šírila po vtedajšej Európe ako o obrancovi Cirkvi proti ariánom. Vyšla na cestu so sprievodom a s darmi pre Milánsku cirkev. No biskupa Ambróza už ne našla. Pred jej príchodom zomrel.

V tomto prípade sa viacerí historici pokúšajú „kauzu Fritigil“ ako nitriansku kráľovnú považovať za „falsum“. Ušiel im fakt, že Rím markomanského kráľa Marobuda len s rodinou prijal do exilu v Ravene pri Adriatickom mori. Ostatných Markomanov s rodinami presunul na územie medzi Moravou a Váhom. Preto západoslovenské nárečia sú „tvrdé“. Markomani používali pri zmluvách reč našich predkov (Sasinek). Ako národ sa asimilovali. Preto v stredovekej literatúre ich uvádzajú ako „Marcomani - Slavi“. Nakoľko v Nitre si kráľov volili - alebo im Rím menoval spomedzi nich kráľov - preto nemožno vylúčiť, že aj manžel Fritigily bol zvolený za

kráľa v Nitre. Z jej korešpondencie vyplýva, že ariánstvo už zapúšťalo korene.

Vojenské gótske družiny priťahli na stredný Dunaj a vybrali si od našich predkov dane. Po nich prišli Huni a v 6. storočí Avari. Nitra aj Morava sa stali ich vazalmi. Naši predkovia sa búrili v povstaníach proti Avarom. Pri jednom takom

ANTON SEMEŠ

povstaní roku 623 im pomohol franský kupec Samo so svojou ozbrojenou družinou. Použil rozličné taktiky, ktorými ponížili avarské vojsko a zahnali ho ďaleko za hranice starého Slovenska. Staroslovenská šľachta si zvolila Sama za kráľa do Nitry. Predchádzajúci buď zomrel, alebo padol v boji. Samo, skúsený európsky kupec, zorganizoval si armádu, vycvičil ju v nových taktikách, rozšíril si kráľovstvo o ďalšie slovanské krajiny a viedol víťazne boje s Avarmi a Frankami (s Nemcami). Preslávil sa najmä pri ústí Váhu do Dunaja. Tam bol vodný hrad. Za-

medzoval nepriateľským lodiam vplávať do Váhu smerom na sever. Bolo to roku 631. Ten hrad si Nemci pomenovali ako Vogastiburg. Váh vtedy mal u nich pomenovanie Vogas.

Kráľ Samo panoval 35 rokov. Mal veľa detí. Žil si ako izraelský kráľ Šalamún. Po jeho smrti Avari nanovo nanútili Nitre vazalstvo. V tých časoch dvaja biskupi zo západu sa pokúšali o misie na strednom Dunaji: Amandus (Holandsko) a Rupert z Wormsu. Sem prenikali v ďalšom storočí aj írskoti misionári, ktorí skončili v Kyjeve (8. stor.). Roku 767 bol do Soľnohradu menovaný za biskupa Virgil, írskoti misionár. Misiami prenikal do okolitých slovanských krajín. V skriptóriu diktoval v dalmatinskom jazyku knihy. Pisári používali vtedajšiu glagoliku. Po skončení jednej knihy dal na koniec textu napísať glagolskú abecedu s poznámkou, aby si prípadne chyby používateľa knihu opravili. Tieto misie najnovšie dokumentuje archeologický výskum pri dedine Bojná nad Nitrou.

(Pokračovanie na 8. strane)

S talo sa aj vám, že pred koncom ná-mahy úplne stratíte všetok výsledok? Mne sa to práve prihodilo. Pred zápisom posledného slova odrazu počítač zamrzol a všetok text nadobro odišiel do nenávratna. Sú dve hodiny po polnoci a sisyfovský kameň treba valiť do kopca nanovo. To preberie aj unavené viečka, hoci v porovnaní s námahou sveta je to ani nie kameň, iba taký kamienok.

Kedysi som si myslel, že vzbury a revolúcie majú objektívne príčiny. Kým som nepochopil, že takzvaných objektívnych príčin je v každom období, v každom čase napórúdzi dostatok. Okrem nich však musí byť napórúdzi aj záujem o vzburu. Lebo ten, kto záujem nemá, nezaplátá ani váš exil, ani

Princíp obchodu

TEODOR KRÍŽKA

vaše radovánky v dajakých londýnskych či švajčiarskych hoteloch, ani vám nevenuje pozornosť v médiách, ktoré vlastní on alebo jeho kumpáni.

Dobrodružné povahy s buričskými sklonmi prosto najskôr musia dobre vetriť, kto by ich povahu kúpil. Preto kričia, kritizujú pomery okolo seba, aby vlci v bohatých kruhoch ľahšie zavetřili ten smrad. A kričia, a kritizujú, a protestujú dovtedy, kým nekto pred ich nosom nezašustí bankovkami, aby už nielen kričali, ale aj - striedali.

Revolúcia je obchod ako prostitúcia. I tam, i tam sa predáva vzburu voči poriadku. I tam, i tam je na predaj slasť bez citovej účasti. Jeden platí, druhý posluhuje. Čím sa vlastne taký revolucionár líši od mafiána, ktorý rovnako vraždí za peniaze? Azda iba tým, že namiesto cigaretového dymu vypúšťa z úst dymové krúžky v podobe príslubu raju, až padne nenávidená vláda.

Až nenávidená vláda padne, nastúpi síce raj, no nie pre revolučné masy, ale pre sponzora onej revolúcie. Revolúcia totiž nie je nič iné ako biznis, ako investícia do osôb s buričskou povahou na predaj. A investície treba vrátiť aj s úrokmi. Treba vrátiť všetky pôžičky na rozkoše v exilových hoteloch, nehovoriac o výdavkoch na zbrane, na mzdy, na úplatky... Skrátka, prevrat či revolúcia, ako chcete, neprinesie nijaký pokrok. Naopak, uvrhne národ a jeho štát neraz o celé desaťročia späť.

Revolúcia je vlastne spôsob porážky nepriateľa zvnútra, nie zvonka, priamym vojenským útokom. A nedajte sa pritom pomýliť, že ten istý sponzor financuje aj revolúciu, ktorá má odstrániť či uskutočniť deklarované ciele pôvodnej revolúcie. To sú iba dymové clony jedného a toho istého procesu, ktorého cieľ je udržať si koloniálny status krajiny. Samozrejme, výsledky revolúcie treba v medziobdobiach aj stabilizovať, a na to sa treba podeliť s miestnymi vplyvovými zložkami. Vstupenka do klubu je miera vplyvu na davy. Taký kúsok koláča, aký vplyv, resp. koľko vplyvu prinesieš na účet moci. A tak sa vynarajú z davu rýchlokvasení politici. Idú sa pretrhnúť v balamutení národa, len aby získali mandát - na čo? No predsa mandát na účasť pri delení koláča.

Hra, ktorá trvá, odkedy je moc mocou, ale za demokracie bola dovedená do virtuózných podôb tak, že pomocou domino-revolučného efektu sa dá nastoliť po prvý raz v ľudských dejinách globálna (nad)vláda.

Nie nadarmo slovíčko (anti)mesiáš už poskakuje po perách mnohých osôb. Zámerne som do zátvoriek predradil slovíčko „anti“, lebo kresťania už dvetisíc rokov vedia, kto tým antimesiášom ktorého skutočného Mesiáša bude. Preto sa netreba príveľmi čudovať, že práve prebieha najväčšie prenasledovanie kresťanov. Ako svedkovia očakávaného druhého príchodu Ježiša Krista sme predsa jediní, kto môže ešte antikristovi kľásť odpor.

V ážený a milý pán Branko, prijmite predovšetkým moje úprimné blahoprianie k Vaším 94. narodeninám! Teším sa, že pribúdajúce roky neoslabujú Váš intelekt a zdravie. Ďakujem za to Bohu, v ktorého Vy neveríte, ale moja teória je, že On má ateistov najradšej, lebo ho neobťažujú neustálymi prosbami. Veď On vie o všetkom a o všetkých, obdaroval ľudí rozumom, slobodnou vôľou, a individuálnymi vlastnosťami, ktorými môže každý jednotlivec dosiahnuť poslanie, aké v sebe cíti a má k nemu vlohy, takisto Bohom doňho vložené cez genetickú reťaz jeho predkov. Cez Vášho otca, ruského Žida, ste zdedili gény obidvoch týchto národov. Cez matku aj rusko-poľské korene. A kultúrne aj citovo si Vás pripútal Slovensko.

Izraelský národ Boh obdaril mimoriadne. Židia dali najmä Európe skvelých spisovateľov, básnikov (napr. Heinricha Heineho, ktorého matka sa narodila a vyrástla v bratislavskom podhradí), maliarov, finančníkov aj filozofov. Praotec Abrahám pred tisícročiami prvý prišiel s objavom, že Boh môže byť len jeden a Mojžiš priniesol z hory Sinai Desatoro, bez ktorého by sa nemohla rozvinúť humánna civilizácia. Starozákonné žalmy sú vrcholnými dielami poézie a filozofie. Na tomto podloží hlásal v Izraeli svoju blahozvesť aj Kristus, ktorému prví uverili jeho učeníci, Židia, že je „Syn Boha živého“.

Vo Vašej autobiografickej knihe „Proti prúdu“ (vyd. Marenčin 2011) ste napísali, že sa necítite byť Židom. Ale kniha je napísaná s brilantným židovským ostrovtipom, spoločenskou kritikou, sebazpovznímaním a sympatiou k ľuďom. Takého Vás poznáme a vážime si v celej kultúrnej verejnosti.

Nemecký filozof Theodor Haecker napísal, že dejiny tvoria traja slobodní činitelia: Boh, človek a diabol. Tak sa to ukázalo aj v

T ento nadpis mi napadol na seminári 14. 5. 2015, ktorý sa konal v Klube Paneti a chcel odpoveď na otázku Quo vadis, EÚ. Vedci každý deň objavujú nové možnosti, ako zmeniť svet k lepšiemu. Na to zabúdame, keď rozprávame o EÚ. Už sa veľa popísalo o tom, aké platy mali J. M. Barroso a iní vysokí predstavitelia v Bruseli, ba že aj úradníci majú vyšší plat ako Angela Merkelová. Poznáme aj vedu, ktorá skúma, ako sa získava bohatstvo v peňažnej forme a volá sa chrématistika. Už Aristoteles nazval bohatstvo v peňažnej forme chrématistikou. Z pohľadu príjmov a záujmu predstaviteľov EÚ by sme teda mohli opäť hovoriť o chrématistike.

Ako zmeniť EÚ k lepšiemu, skúma aj ekonómia, a tak sa teda pričleňuje napr. k fyzike, ktorá chce zmeniť svet k lepšiemu, ako to povedal aj veľký Einstein. Aj v poznatkoch ekonomických vied sú stovky rokov „potu a krvi“ velikánov ekonómov. Len z imaginárneho „výrobného pásu“ poznatkov ekonómie nejdú do predaja poznatky tak ako je to s výrobkami, ktoré opúšťajú výrobný pás v továrni na obuv. A tak ekonómia, žiaľ, nie sú hrdí na plody svojej práce. Možno aj zato, že je tu chrématistika. Nielen to. Je tu aj oveľa závažnejší fenomén dnešnej doby. Aspoň v EÚ. Krátko to nazvem neznalosť ekonómie.

NEZNALOSŤ EKONÓMIE OSPRAVEDLŇUJE

Tento výrok je vlastne akási absurdita. Čitateľ možno pozná z oblasti práva tvrdenie, že neznalosť zákona neospravedlňuje. Zvolený medzitulok však odráža to, o čom sa hovorilo na seminári Quo vadis, EÚ, na ktorý som dostal pozvánku. Zastúpenie Európskej únie na Slovensku, za ktoré tam bol prednesený hlavný referát, vidí členstvo SR v EÚ iba pozitívne. Dozvedeli sme sa, že pre SR má členstvo v EÚ aj ekonomický prínos. Európske peniaze (?) tvoria takmer 80% verejných investícií na Slovensku. Takéto tvrdenie môže u obča vyvolať obdiv. Vo svojom vystúpení v diskusii som však zacytoval nášho prof. Karvaša, ktorý vo svojom diele hovorí, a to už v roku 1947: „Najaktuálnejším prípadom je práve európsky kontinent. Snahy po vytváraní hospodárskeho spoločenstva niektorých štátov európskych, prípadne celej Európy nie je ničím iným, ako výrazom snahy po vytvorení veľkého hospodárskeho pries-

List pánu Brankovi

dejinnom úseku Vášho života. Zažili ste dobré i zlé. A dožili ste sa vysokého veku, v ktorom môžete to prežité rozvážne bilancovať.

S veľkým záujmom som si prečítala Vašu knihu hneď po jej vyjdení pred štyrmi rokmi, a znova včera, lebo novinári ju zaktualizovali kvôli Vášmu výroku v nej, že „Tiso klamal pápežovi“. Nuž, voči Tisovi a „jeho farskej republike“, sa útočí sústavne už od konca 2. svetovej vojny. Keď som sa opýtala jedného uznávaného historika: „Prečo?“, odpovedal: „Lebo bol katolícky kňaz“.

Áno, tiež to chápem ako súčasť útokov svetových liberálnych kruhov proti katolíckej cirkvi, a zároveň aj ako ich snahu, oslabiť religiozitu Slovákov, ktorých krajina je dôležitým geopolitickým územím v strede Európy, mostom medzi Východom a Západom, a tiež aj súčasťou „katolíckeho mostu cez Európu, od Poľska po Stredomorie“, ako mi to povedala krátko po Nežnej revolúcii moja židovská spolupracovníčka, p. Poštová. (Organizovali sme vtedy humanitný transport do Osetka.)

Rovnako ako kresťanské, vadí kozmopolitným liberálom aj naše národné ctenie. Majú ho pritom všetci naši susedia: Rusi, Ukrajinci, Maďari, Česi, osobitne Poliaci. Všetci sú hrdí na svoje dejiny a ich historické osobnosti. Náš prvý Slovenský štát však obviňujú ako fašistický.

Psychológovia dokázali, že ak chce niekto druhého ovládnuť, musí ho držať v pocite viny. V každom národe sa nájdu nerozvážni mladíci, ktorí chcú brutalitou sami sebe vsugerovať mužnosť, aj karieristi, ktorí sa po chrbtoch iných tlačia k válvom. Ale ich po-

chybenia povyšovať na kolektívnu vinu celého národa, to už dnešné medzinárodné právo zamedzuje.

V prípade slovíčkára: „vyneseny“, či „vykonany“ rozsudok smrti: zatiaľ som sa o uvedenom liste prezidenta Tisu pápežovi nedopátrala, či vôbec bol a ako znel latinský originál jeho textu. A potom: rozsudky vynáša nezávislý súd, prezident ich dostáva iba na podpis. Veľkosť a odvaha prezidenta Tisu sa prejavili v tom, že žiaden taký rozsudok nepodpisal. Proces s ním samým bol vykonštruovaný. Zomieral hrdinsky, dôstojne. Dosvedčuje to aj filmový záznam z jeho popravy, ktorý na príkaz Beneša urobil kameraman Bródy a pravdepodobne je uložený vo Vojenskom archíve v Prahe.

Pán Branko, verím vo Váš triezvy úsudok, ktorý ste prejavili v celej svojej publicistike. Veľmi si Vás preto vážim aj môj neb. manžel, filmový dokumentarista Martin Slivka. On sa z pražských štúdií vrátil ovplyvnený českým liberalizmom a ateizmom, ale dokázal po dlhých rokoch nájsť cestu späť, hľadaním objektívnej pravdy. Bulvárni novinári rafinovane podávajú pojmy náboženstvo a národ ako čosi prekonané vedou i kultúrou. Cielene formujú človeka iba na konzumného tvora. Ale Váš kritický úsudok a dôstojnosť intelektuála stoja nad ich prízemnosťou a nepochybne Vás tiež dovedú k poznaniu skutočnej historickej pravdy.

S priánim bohatej energie do ďalších rokov Vášho tvorivého života,

OLGA SLIVKOVÁ, ROD. ČARNOGURSKÁ
Vajnory, 14. mája 2015

Ako zmeniť EÚ k lepšiemu?

Organizovanie jednotného európskeho hospodárstva alebo plán vytvorenia dvoch, prípadne troch hospodárskych oblastí v Európe je hľadaním foriem pre vytvorenie samostatných hospodárskych celkov, ktoré by umožnili také racionálne usporiadanie vzájomných hospodárskych vzťahov, pri ktorom by sa vytvoril predpoklad k optimálnemu využitiu všetkých prírodných podmienok výroby v prospech hospodárskeho blahobytu tých národov, ktoré sú na tomto priestore usadené. A tak som sa, prirodzene, ako prvú otázku spýtal, či pri vzniku EÚ hovorili o optimálnom využití prírodných podmienok v prospech blahobytu ľudí. Veď vieme, že EÚ vznikla až oveľa neskôr ako Spoločnosť uhlia a ocele a iste neskôr ako dielo nášho velikána, ktoré bolo napísané v roku 1947, a tak ekonómia mali mať na pamäti uvedený cieľ pri tvorbe nového veľkého hospodárskeho priestoru. A teda neznalosť ekonómie ospravedlňuje?

Niet pochýb o veľkých nerovnováhach v ekonomikách EÚ, stačí spomenúť Grécko. O veľkých nerovnováhach v roku 1994 mnohých krajín EHS som už na tomto mieste písal. A tak som sa v diskusnom príspevku opäť obrátil k ponatkom môjho učiteľa prof. Sojku a zacytoval z jeho diela o rovnováhe v diele Ekonomická dynamika z roku 1970: „Nové momenty do nášho ekonomického systému vnáša federalizácia. Existencia rovnováhy vychádza z nových podmienok. V práci sme vyvetlili teóriu dekompozície ako základ pre úvahy o rozdelení ekonomického systému na dva podsystemy a jeho dôsledkoch, ak je jeden podsystem ekonomicky rozvinutejší ako druhý. Za určitých podmienok - čiastočne zjednodušených predpokladov sa ukazuje, že systém ekonomicky silnejší, ak sa neuskutoční znovurozdelenie dosiahnutých výsledkov, odčerpáva výsledky aj od ekonomiky slabšieho podsystemu. Systém (ktorý nie je ochotný uskutočniť znovurozdelovanie), nazývame agresívnym systémom. Systém, ktorý je ochotný pripustiť takúto činnosť, nazývame tolerantným systémom.“ Čiže ekonómia opretá o nástroje matematiky má obrovskú schopnosť „vidieť“ vzájomné väzby medzi faktormi a dokáže odhaliť skryté súvislosti, poskytnúť hlboký vhlad do fungovania ekonomického systému. Aj preto Sojku zaujmal

ekonomický systém a jeho matematický obraz fungovania ekonomiky, ktorý slúžil jeho rozumu tak ako slúžia okuliare očiam a preto nám poskytol poznatok, ktorý ekonómia musí využiť. Veď Ohmov zákon využívame. Nevie si predstaviť, že lekár by nevyužil poznatok, ktorý je už známy. Úplné pochopenie, prečo je ekonomický svet taký aký je, a čo má človek robiť aby fungoval lepšie, má byť dnes vďaka hlbokým poznatkom ekonómie samozrejmosťou. Zvýraznil som pojem agresívny a spýtal sa, ako je to v EÚ? A teda opäť, neznalosť ekonómie ospravedlňuje? Na čo sú nám poznatky? Aby sme ich hádzali do koša? V ekonómii sa tiež musíme dopátrať k tomu, v čom je podstata ekonomických javov, získať najpravdivejší pohľad na predmety a fakty ekonomického sveta. Musíme mať návod, ako sa dostať k správne nazeraniu na ekonomický svet. A ten návod nám dáva ekonomická veda. Musíme ju vedieť a nie v nej tápať. Ekonomická veda už konečne musí zakotviť v ekonomických rozhodnutiach EÚ.

EÚ SA STARÁ O INÉ

Stretol som svojho priateľa a ten sa mi pochválil, že najväčším zadosťučinením pre neho bol mail so zahraničiami so správou, aby im v elektronickej podobe poslal prácu jeho doktoranda. Hoci sme mali velikánov ekonómov, ako som to spomenul skôr, EÚ neposlala mail na niektorú univerzitu, aby ich oboznámili s veľmi bohatými poznatkami, ako získať pravdivý pohľad na ekonomiku EÚ. Nánosy falošných domniek je v dokumentoch EÚ nadostač. Úsilie preniknúť do ekonomickje reality cez poznanie a porozumenie pojmov je na okraji záujmu. Ale zato posilňovanie intervencií v poľnohospodárstve, rôzne kvóty, regulácie a zákazy v obchode a na trhoch vo vnútri EÚ, clá či iné obmedzenia obchodu s krajinami mimo EÚ, či nedokonalá optimalizácia využitia vážneho zdroja eurofondov nie je túžba ľudí a iste nie správne riešenie problémov ekonomik EÚ. A tým menej predpísané zakrivenie uhoriek. Quo vadis EÚ? Hádam nikoho netrápi, že nevieme, kto je konečný vlastník Váhostavu, či iných našich významných podnikov, už asi nie našich.

PROF. JAROSLAV HUSÁR

Referendum o rodine, kortešačka a klobásový demokrati

V pazúroch rôznych nových ideológií sa ocitla aj tradičná slovenská rodina. V našej spoločnosti je rodina jasne definovaná. Má svoju funkciu, spoločenskú a biologickú. Jej základom je otec, matka a ich deti. Rodina ma podstatný vplyv na výchovu detí. Od nej závisí aj naša spoločnosť, náš štát.

Podľa istej sociologičky prieslávkom Filadelfiová (SME / 21.1.15) tradičná rodina už neexistuje. Model dvojdetnej rodiny s dvomi pracujúcimi rodičmi (rozumie otec a matka) existoval podľa nej v nedemokratických podmienkach. Dnes máme vraj veľa typov rodín a rodina sa mení. Na otázku, či je tradičnou rodinou to, čo je v logu Aliancie za rodinu, teda otec, matka a dve deti, nechce komentovať, pretože Alianciu za rodinu nepokladá za odborného partnera.

„Strašne veľa foriem rodín na Slovensku“ vidí aj sociálna antropologička Soňa G. Lutherová (www.rtv.s.sk/televizia/archiv/7138/57072). Podľa nej zužovať rodinu iba na jednu formu, t.j. otca, matku a deti nie je možné.

Agresívne sa presadzujú pochybný nový typ „moderných“ rodín. V kresťanskej Európe, v ktorej je rodina od nepamätli zväzkom jedného muža a jednej ženy sa presadzuje gender ideológia. Lobisti v prospech LGBTI (lesby, gayovia, bisexuáli a transsexuáli) sú mohutne podporovaní rozvrtnými silami na každom poli. Neobmedzený majú vplyv v médiách. Dobre platení „odborníci“ na ľudské práva a „moderní“ novinári implantujú gender ideológiu násilne aj u nás. Podľa nej sa gender (rod) nedefinuje ako pohlavie, ale ako vlastná preferencia sexuálneho životného štýlu. A tak označenie otec a matka sa nahrádzajú rodičom A a rodičom B. Príkladom toho je prihláška na vysokú školu z dielne Ministerstva školstva, v ktorej sa miesto vyplnenia otca a matky uvádza rodič A a rodič B. Čiže otec a matka sú nahradení bezpohľadným pojmom rodič a dostávajú „starmódny“, diskriminačný význam.

Čoraz častejšie sme „kímení“ doneďava ešte netradičnými výrazmi ako gender ideológia, gender expression, gender mainstreaming, LGBTI loby, LGBTI ideológia, lesby, gayovia, bisexuáli, transsexuáli, intersexuáli, queer ľudia, transgender ľudia, pochody diskriminovaných gayov a lesbičiek, diskriminácia homoseksuálnych jedincov, občianske združenie Queer Leaders Forum, hovorcovia Iniciatívy Inakosť, Výbory pre práva LGBTI osôb a pod. Pristavme sa pri výraze „Queer Leaders Forum“.

Queer Leaders Forum (QLF) je občianske združenie, ktoré presadzuje na Slovensku rovnoprávnosť pre neheterosexuálnych ľudí. Žiada ich úplné občianske, legislatívne a spoločenské zrovnoprávnenie s majoritnou spoločnosťou. Žiada možnosť uzatvorenia manželstva aj neheterosexuálnymi pármí, akceptáciu tohto manželstva tretími osobami, nediskriminujúci prístup k osvojeniu dieťaťa/deti, a pod. „Moderné“ rodiny - lesbické a homosexuálne chcú mať také práva, aké má od vekov tradičná rodina. Keďže nemôžu plodiť nový život, presadzujú si právo prisvojovať si cudzie deti. A čo takto prisvojené deti? Budú sa vedieť zaradiť do života? Je to pre ne normálne prostredie? Nebudú neskoršie hľadať svojich biologických rodičov? Neobmedzujú sa ľudské práva tradičnej rodiny, ktorá chce vychovávať svoje deti tradičným spôsobom bez ohrozenia cudzordými rozvrtnými vplyvmi, ktoré môžu mať nežiadúci vplyv na vývoj dieťaťa?

Nadpráva pre LGBTI sú považované za ľudské práva. Začínajú toleranciou, potom rovnoprávnosťou, nasledovne propagáciou ich hodnôt a už sa blížime k tomu, že sa stávajú tresťom pre tých, ktorí s ich ideológiou nesúhlasia.

V Ústave SR je zakotvená ochrana

manželstva ako jedinečného zväzku jedného muža a jednej ženy, v ktorom prirodzene dochádza k počatiu detí. Zakázaná je ale aj diskriminácia inak sexuálne orientovaných ľudí v prístupe k zamestnaniu alebo občianskym službám. Žiada sa však od nich, aby v zmysle platných zákonov svojím sexuálnym exhibicionizmom nepoburovali verejnosť. V tomto kontexte sú zaujímavé agresívne pochody polonahých deviantov s pomaľovanými časťami tela dožadujúcich sa vraj ľudských práv. Našťastie sa tieto inscenácie odohrávajú zväčša v tzv. demokratických štátoch. Na Slovensku nie sme dosiaľ ešte tak ďaleko. Ale už aj u nás sa Bruselu podarilo etablovať homosexuálne loby a európski byrokrati a homosexuálne loby násilne presadzujú práva pre LGBTI osoby, ktorým sekundujú aj našinci typu Richarda Sulíka, Moniky Flašíkovej-Beňovej a im podobní rôzni „odborníci“.

My skôr narodení si pamätáme na prvomájové sprievody, na mávanie zástav a kričanie rôznych hesiel, začínajúcich zväčša slovíčkom nech žije ... Aj dnes sa robia sprievody (pochody), ktoré sú síce iného rázu. Robí ich zväčša zahraničím dobre financovaná „diskriminovaná“ skupina, namýšľajúca si, že je menšinou. Máva dúhovými vlajkami, symbolom LGBT-hnutia. Čo keby si tak aspoň raz začas zapochodovali aj vozičkári, cukrovkári, rozvedení, ovdoveli, osamelí, najmä však tí, ktorí by radi pracovali, ale nemôžu nájsť prácu? Úrad Vlády SR vraj na propagovanie homosexuality na Slovensku minie státisíce eur. Čo keby to tak vydal na obranu ozajstných ľudských práv? Aby každý, kto chce pracovať, mohol pracovať, aby nemusel pracovať od pondelka do piatku, ba aj po sobotách za 400 Eur, často aj za menej! Aby sa ľudia nemuseli báť vyjsť na ulicu strachu, že ich niekto prepadne, okradne alebo aj zabije. To by boli sakramentsky dobre uložené peniaze na ochranu a obranu ľudských práv!

Homoloby dosiahla, že v Bratislave sa budú každoročne konať Dúhové Pride pochody za práva lesbičiek, gayov, bisexuálov a transsexuálov. Organizuje ich Queer Leaders Forum (QLF), ktoré vzniklo v roku 2007 ako projekt Prvého lesbického združenia Museion. Jeho členovia boli školení na viacerých domácich i zahraničných vraj ľudskoprávnych seminároch, prednáškach a medzinárodných konferenciách s finančnou podporou Nadácie otvorenej spoločnosti (Open Society Foundation). Toto združenie má za sebou silnú podporu Bruselu a tak každoročným bratislavským „pouličným inscenáciám“, nebude nič chýbať. Zaujímavé by bolo ale vedieť, koľko je v týchto pochodoch slovenských homosexuálov, lesbičiek a iných „inakostí“ a koľko dobre platených heterosexuálnych organizátorov a importovaných „inakostí“ zo zahraničia.

Historicky prvý bratislavský Dúhový Pride pochod 2010 podporili zahraničné zastupiteľstvá Austrálie, Belgicka, Dánska, Fínska, Francúzska, Holandska, Írska, Kanady, Luxemburska, Nórska, Švédska, Slovinska, Nemecka, Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska, USA a Španielska. Zúčastnilo sa na ňom aj zastúpenie Európskej komisie na Slovensku, Amnesty International, lesba Ulrike Lunacek(ová), vedúca delegácie rakúskej politickej strany

Zelených a od júla 2014 podpredsedníčka Európskeho parlamentu ako i holandská europoslankyňa Marije Cornelissen. Hlavnými organizátormi tohoto pochodu boli Romana Schlesingerová a Peter Weisenbacher.

Bratislavského Dúhového Pride pochodu 2011 sa zúčastnil aj primátor Bratislavy Milan Ftáčnik, vtedajší predseda parlamentu Richard Sulík a jeho stranický kolega minister práce, sociálnych vecí a rodiny Jozef Mihál a vraj aj priateľ Slovákov, Rudolf Chmel. Nechýbali tam ani tie dve dámy z Európskeho parlamentu, Ulrike Lunacek a Marije Cornelissen. Výkonným riaditeľom tohoto šou bol Peter Weisenbacher a organizátorkou a hovorkyňou Romana Schlesingerová, ktorá, aby bola ešte „svetovejšia“, si píše priezvisko bez -ová.

Do tretice všetko dobré a v poradí tretí dúhový Pride Bratislava pochod 2012 bol odštartovaný pod záštitou primátora Bratislavy Milana Ftáčnika. Začal na Námestí slobody slávnostným otvorením, ktorého súčasťou boli aj tri symbolické svadby. Svoje „áno“ si povedali ženský, mužský i žensko-mužský pár, aby tak spoločne upozornili na absenciu legislatívnej úpravy pre LGBT ľudí a zároveň oslávili svoj partnerský zväzok. Hovorkyňou a výkonnou riaditeľkou tohoto dúhového podujatia bola Romana Schlesingerová. Od nej sa ušlo chvály Ftáčnikovi, že už druhý rok po sebe podporuje takéto podujatie, čím sa Bratislava stáva otvoreným európskym mestom, reprezentovaným primátorom, ktorý podporuje menšiny a vraj znevýhodnenú skupinu. Znevýhodnenú skupinu v dúhovom pochode Bratislavou podporilo 18 veľvyslancov, desiatky zahraničných ambasád, európski poslanci, poslankyne a desiatky mediálne známych osobností slovenskej kultúry a verejného života. Medzi nimi aj hudobná produkčná Dúhového Pride a členka organizačného tímu Bratislava Košičanka Andrea Fridmanská. Táto si bratislavské skúsenosti neponechala len pre seba. Podelila sa s nimi s organizátormi heterosexuálneho sprievodu Prague Pride.

Bratislavský Dúhový Pride pochod 2013 sa takmer nekonal. Dôvodom mal byť nedostatok dobrovoľníkov a nízka účasť na podujatí. Do konca septembra sa organizátorke Romane Schlesingerovej predsa len podarilo dať podujatie dohromady. Organizátori očakávali do dvetisíc účastníkov. Podľa odhadov medií zúčastnilo sa ho iba niekoľko sto ľudí.

S bratislavským Dúhovým Pride pochodom 2014, ktorý podporilo 20 zahraničných veľvyslanectiev na Slovensku a zastúpenie Európskej komisie na Slovensku, to vyzeralo lepšie ako v minulom roku. Zúčastnili sa na ňom vraj približne dve tisícky ľudí. Medzi nimi aj verejná ochrankyňa práv Jana Dubovcová, primátor Bratislavy Milan Ftáčnik, tajomníčka Ministerstva spravodlivosti Monika Janovská, spisovateľ Michal Hvorecký a rakúska europoslankyňa Ulrike Lunacek.

S presadzovaním homosexuality prebieha paralelne prezentovanie pohlavných orgánov deťom. V švédskej štátnej televízii bežia spievajúce penisy a vagíny pre deti predškolského veku. Alebo v nórskom meste Trondheim dostali prváčence učebnice s obrázkami mužov, žien a detí s veľkými pohlavnými orgánmi. Za týmto módnym trendom nezaostáva ani Slovensko. Vydavateľstvo Svojka & Co., s.r.o. vydalo v roku 2013 „učebnú pomôcku“ určenú pre deti od 6 rokov s titulom „Čo robia mama s ockom?“. Listu-

júc v nej spomenula som si na časy, keď som ja mala 6 rokov, ako nám doma i v škole prízvukovali, že máme starších zdravieť, máme byť k nim zdvorilí, nemáme šetriť slovíčkom ďakujem a pod. Táto knižička sa zaoberá ale úplne inými vecami. Oboznamuje šesťročných detičky s orgazmom, ovuláciou, menštruáciou, semeníkmi, ejakuláciou, spermiami, vaginou, penisom, dráždením v okolí pohlavných orgánov, s pocitom sexuálnej príťažlivosti, súložou ... A nechýba v nej ani zmienka o homosexuáloch a lesbičkách. Ešte že tam nie je návod na módný výstrelok akejsi homochút'ky, keď budú tieto deti o niekoľko rokov staršie.

Nátlak a presadzovanie gender ideológie a jej legalizácia vyústili na Slovensku do vyhlásenia Plebiscitu (Referenda) O ochrane rodiny. Za jeho prípravou stála Aliancia za rodinu.

Plebiscit (referendum) je z latinšského slova plebiscitum (= plebis scitum) a znamená uznesenie, rozhodnutie ľudu. Je to najvyšší prejav demokracie v štáte, máme ho zakotvený aj v Ústave. Je to hlas ľudu, ktorý by mali akceptovať všetci politici. Mali by byť tými, ktorí nabádajú národ, aby sa zúčastnil referenda. Na Slovensku ho ale od neho odhovarujú, aby naň nechodil. Boja sa o svoje korytá! Preto neprekvapuje, že referendá na Slovensku sú neúspešné. Národ nikto nepoučil o jeho význame.

Aj toto posledné referendum, Referendum o ochrane rodiny skončilo debaklom. Aliancia za rodinu zozbierala viac ako 400.000 podpisov a na ich základe žiadala vypísanie referenda. Prezident Andrej Kiska ho vyhlásil na 7. februára 2015. Len čo bolo referendum vyhlásené, hneď vyšli proti nemu satanovi zbrojnoši. Hovorca Aliancie dostal vyhrážny list, že mu zabijú dieťa, a ak referendum dopadne pozitívne, tak aj to druhé. Aliancia ako iniciátor referenda musela odolávať agresívnym mediálnym útokom. Bola odstránená z dobrovoľného portálu dakujeme.sk, kde občania mohli prispievať na referendovú kampaň. Na Troch kráľov začala homoloby šíriť fingovaný pastiersky list s podpisom bratislavského arcibiskupa Stanislava Zvolenského, ktorý vyzýval veriacich k neúčasti na referende. Na internete, sociálnych sieťach a bilboardoch robil referendovú protikampaň Juraj Miškov citáťom z Evanjelia podľa Matúša 7,1, „Nesúďte, aby ste neboli súdení. Zostať doma 7.2. nie je hriech“. Na kandidátke SaS sa dostal Miškov do parlamentu, potom prestúpil k Nove a najnovšie založil stranu Skok. Za Miškovom nezaostával ani ďalší intelektuál, europoslanc Richard Sulík. Ten sa vytŕčal aj s ďalšími jeho dvomi kumpánmi v tričkách s nápisom JBM Alianciu za RDN (jebem Alianciu za rodinu). Ako by toho ešte nebolo dosť, tak dokonca v deň referenda 7.2.2015 burcoval denník Pravda na titulnej strane proti referendu pod titulom „Na nezmyselné otázky v referende neexistujú správne odpovede. Ublížujú našim blízkym. Neurobme chybu“. Neúspech referenda pochvaľoval tento denník vo svojom pondelňajšom čísle (9.2.2015) na titulnej strane článkom „Referendum. Úder katolíckym kruhom“. V ten istý deň bol zničený oltár v Marianke. To bola zrejme odpoveď na referendum.

Proti referendu ako najdemokratickejšiemu nástroju s legitimitou potvrdenu Ústavným súdom zamieranom na práva detí a rodinu sa viedla obrovská antikampaň. Aj zo strany niektorých tzv. politikov, mimovládnych organizácií, feministiek, ombudsmanky Jany Dubovcovej a o pia-

tej kolóne - médiách - ani nehovoriac. Sociologička Filadelfiová strašila národ, že referendum o rodine je nielen o homosexuáloch, ale najmä o vnášaní náboženských ideí a konceptov do štruktúr nášho sekularizovaného a demokratického štátu. Pod rúškom ochrany tradičnej rodiny sa chce vraj zabrániť demokratizácii inštitútu manželstva, obmedziť právo detí na informácie a pod. Filadelfiová má ťažké srdce na cirkev. Keby sa zakázalo uzatvorenie manželstva v kostole, bola by prvá medzi jeho organizátormi. Referendum bolo predstavované ako cirkevná záležitosť, najmä katolícka. Vskutku bola to občianska iniciatíva, ktorú podporovala aj cirkev.

80 % občanov sa nezúčastnilo na referende iniciované nie stranami alebo štátom, ale nami občanmi a nevyužili sme toho. Či už z pohodlnosti alebo z nevedomosti. Účasť na ňom bola 21,41% a tak referendum nebolo platné. Mali sme príležitost priamej demokratickej účasti s možnosťou chrániť naše hodnoty. Bolo to dôležité referendum, ktoré podporovalo viac ako 40 zahraničných organizácií z celého sveta. Úspešné referendum u nás mohlo byť impulzom pre celú Európu, ktorá sa tiež bráni proti novému trendu tzv. „rodín“. Slováci mali vo februárovom referende jedinečnú príležitosť sa k tejto téme vyjadriť. Nemci a iné národy ju nemali. Tí nedostali možnosť vyjadriť sa k legalizácii manželstiev osôb rovnakého pohlavia na roveň prirodzeného manželstva.

Slováci nechodia na referendá, lebo nepoznajú ich význam. Nejedem nešiel na posledné referendum, lebo si myslel, že je to niečo, „čo tam tí hore vymysleli“ alebo dokonca, že ide o jakú hlúposť, pretože dvaja muži alebo dve ženy predsa nemôžu tvoriť manželský pár! Istý pán mi povedal, že je starý, má 70 rokov a teda na referendum nepôjde. To je vraj pre mladých, ktorí majú rodiny. Slovákom slovo referendum nič nehovorí. Kto neverí, nech ide do ulíc a spytuje sa okoloidúcich, čo rozumujú pod slovom referendum. No a táto nevedomosť hrá do karár mnohým politikom a lobistom. Ideálny národ - hlúpy národ. A preto sa nerobí na túto tému žiadna osвета. Vyhovuje im ignorovanie referenda, neaktivizmus národa.

Z právneho pohľadu bolo referendum o rodine neplatné, lebo sa na ňom nezúčastnilo päťdesiat percent oprávnených voličov. Ale tí, čo k nemu šli, takmer všetci zakrúžkovali áno. Takmer milión Slovákov dalo najavo, kde je ich hodnotový svet a že im na prirodzenej (tradičnej) rodine záleží.

Slovenský vidiek je síce konzervatívny ale na Referendum o rodine nešiel. Pojem referendum mu totiž nič nehovorí. Preto som koncom januára zašla za starostkou v Bzinciacach pod Javorinou, aby Referendum o rodine pripomenula občanom v miestnom rozhlase. Starostkyne uši boli hluché. Zato ma ale poučila o demokracii a o tom, že kto sa nezúčastní na referende, nesúhlasí s Alianciu za rodinu. A že na referendum pôjde sotva niekto, pretože jej úrad na tento deň naplánoval zabíjačku. To bola odpoveď „klobásovej demokracie“. Aby ľudia odpútať od referenda, naplánovala zabíjačku. Deň pred referendom sa z miestneho rozhlasu ozvala hudba a po nej oznám, že na druhý deň sa koná oficiálna zabíjačka s ponukou zabíjačkových špecialít, vareného mäsa, jaternic, kapustnice, bábošov, šišiek, jaternicovej kaše a iných dobrôt a všetci sú srdečne pozvaní. Do tanca bude hrať aj kapela. O refende ani slovíčko. Prišiel deň referenda a v miestnom rozhlase zase žiadne slovo o referende, zato ale o oficiálnej zabíjačke s množstvom špecialít a muzikou do tanca. Nepripomína to aj Vám niečo? Mne to pripomína „kortešačky“ za uhorských volieb!

DARINA VERGESOVÁ

Osmancké impérium ohrozuje Rím

Rím napádali islamskí Saraceni už v 9. storočí. Hoci už boli silní na Stredomnom mori, predsa ešte nemali také silné imperiálne zázemie v Európe, ako o pol tisícročia neskôr, keď sultán Mehmed II. v roku 1453 dobyl Konštantínopol a uzurpoval si práva dediča Rímskej ríše. Lebo práve on to bol - Mehmed II. Dobyvateľ, čo vraj najviac túžil po tom, aby sa jeho armáda mohla vylodiť na Apenínskom polostrove a dobyť Rím. Ako uvádza Tomáš Klubert v Historickej revue, Mehmedova vyhrážka, že premení Baziliku Sv. Petra na maštal pre osmanskú jazdu, mohla sa iba o 27 rokov po dobytí Konštantínopola stať naozaj skutočnosťou.

Najskôr Osmani ovládli Albánsko. Víťazstvom nad Benátkami zmocnili sa benátskych prístavov na albánskom pobreží a odtiaľ mohol Mehmed II. zaútočiť na talianske pobrežie. Ako zámienku na inváziu do Neapolského kráľovstva si našiel to, že Ferdinand I. podporoval albánske povstalcov a rytierov rádu Johantov na ostrove Rodos, odkiaľ ohrozovali osmanské loďstvo. Velenie zveril schopnému vojvodcovi Gedikovi Ahmedovi pašovi. Dňa 27. júla 1480 osmanské loďstvo vyplávalo z albánskeho prístavu smerom na Brindisi v Neapolskom kráľovstve, vzdialené iba 130 km. Ale neprazdný vietor odklonil flotilu na juh a preto sa armáda Mehmeda II. pod velením Gedika Ahmeda zakotvila 28. júla pri Otrante, ktoré bolo dovtedy prekvitajúcim mestom, v tej dobe považovaným za bránu Orientu. Mesto Otrante totiž leží na najjužnejšom cípe apenínskej čizmy, iba 75 km od albánskeho pobrežia. Záliv severne od mesta dostal podľa tejto udalosti názov La baia de Turchi (Zátoka Turkov). Nasledujúci deň 29. júla osmanské vojsko obkľúčilo mesto a Gedik Ahmed pašu vyzval obyvateľstvo mesta, aby sa vzdalo. Kresťania však bez boja nechceli vydať mesto na plienenie a rozhodli sa bojovať. Obyvateľstvo mesta na čele s grófom Largom vzdorovalo nepriateľskej presile do 12. augusta 1480, keď útočníci prelomili mestské hradby a obsadili mesto. Z nasledujúcich riadkoch, ktoré sme prebrali z časopisu Historická revue doslova, môže si súčasný čitateľ urobiť predstavu o priebehu smutnej udalosti. Dnes, poučení z vyčinenia bojovníkov Islamského štátu na Blízkom východe, môžeme iba konštatovať, že za pol tisícročia sa nič nezmenilo a túto skutočnosť nemôže nikomu vyhovoriť sekularistická tlač a médiá, ako za čias totality.

„Väčšina obyvateľstva zahynula v nerovnom boji a zvyšok padol do zajatia. Gedik Ahmed potom vyzval 77-ročného otrantského arcibiskupa Štefana Argercola de Pendinellis a grófa Francesca Larga, aby sa zriekli kresťanskej viery. Keď odmietli, pašovi kati rozsekali arcibiskupa šablami a grófa zaživa prerezali pílou.

Na druhý deň Turci rozdelili zajatcov na dve skupiny. Ženy a deti mladšie ako 15 rokov boli zotročené a muži dostali od Gedika Ahmeda rovnakú ponuku ako Argercolo a Largo - konverziu na islam alebo smrť.

Giovanni Michelle Lagetto, autor kroniky História delia guerra di Otranto del 1480 (História otrantskej vojny v roku 1480), ktorý hovoril so svedkami týchto udalostí, za-

znamenal, že na výzvu krutého pašu odpovedal starý krajčír Antonio Primardo: 'Všetci veríme v Ježiša Krista, Syna Božieho, a sme pripravení za neho tisíckrát zomrieť.' Nato sa obrátil k svojim rodákom zvolal: 'Bratia moji, až dodnes sme bojovali za obranu našej vlasti, aby sme si zachránili životy, a za našich pozemských vládcov. Teraz je čas, aby sme bojovali za záchranu našich duší, pre nášho Pána. Pretože On za nás zomrel na kríži, súhlasí s tým, aby sme my zomreli za Neho. Vytrvajte pevne v milosrdnej viere, že dočasná smrť vám prinesie večný život a mučenícku slávu.' Otrantskí muži reagovali na odvážne krajčirove slová výkrikom, že radšej tisíckrát zomrú, akoby sa mali vzdáť Krista. Nemuseli čakať dlho...

Ráno 14. augusta 1480 Turci vyvedli 800 otrantských mužov za mesto na pahorok, nazývaný Minerva, kde im sťali hlavy. Gedik Ahmed bol výnimočne krutý sadista, pretože prinútil matky, manželky, sestry a deti odsúdencov, aby sa zúčastnili na poprave. Ako prvého zabili statočného Primarda. Štyria žijúci pamätníci v roku 1539 odprisahali, že krajčirov bezhlavý trup sa vztýčil a zostal nehybne stáť, hoci sa ho niekoľko Turkov pokúšalo zvaliť. Na zem klesol až vo chvíli, keď sa masaker skončil. Jeden z katov menom Berlabey pri pohľade na tento zázrak odhodil šablú, uznal pravosť kresťanskej viery a trval na tom, že chce byť kresťanom. Na príkaz Gedika Ahmeda ho potom narazili na kôl. Od tých čias sa pahorok Minerva nazýva Vrch mučeníkov. (Vid' Klubert, Tomáš: Osmancká invázia do Talianska v roku 1480. - Historická revue, roč. 24, č. 2, s. 37-38.)

Správa o vylodení osmanských vojsk a dobytí Otranta vyvolala v Ríme zdesenie. Pápež Sixtus IV. vyhlásil krížovú výpravu proti osmanským nájazdnikom. Gedik Ahmed vyplienil časť Apúlie, mesto Vieste a kláštor San Nicholas di Casole vypálil a tým zničil jednu z najväčších európskych knižníc. Ostatné mestá sa ubránili. Gedik Ahmed s väčšinou vojska odtiahol a nevrátil sa, ako sa predpokladalo, na pomoc križiakmi obľahnutého Otranta, ktoré od 1. mája 1481 vzdorovalo obliehatelom štyri mesiace. Ale pomoc neprišla, lebo tomu zabránila smrť sultána Mehmeda II. a zápas o následníctvo medzi synmi Bajazidom a Cemom (Džemom). Načas zavládol pokoj a mesto sa spamätalo, hoci z päťtisícového mesta zostalo iba tristo obyvateľov. Za tri mesiace lúpeže osmanských vojsk v Apúlii zomrelo 12.000 ľudí a 5.000 mladých žien, detí a mužov bolo odvečených do otroctva. O pol storočie neskôr v júli 1537 sa v Apúlii opäť vylodilo silné osmanské vojsko pod velením veľkoadmirála Hajredina a náhlým útokom opäť dobylo Otranto a ďalšie dve mestá: Ugento a Castro. Po dvoch týždňoch však odtiahli a so sebou odviekli 10.000 ľudí do otroctva. Po tomto druhom nájazde sa už mesto Otranto nespamätalo a z niekdajšej brány orientu zostalo do-

dnes malé provinčné mestečko, ktoré sa však v súčasnosti stalo vyhľadávanou turistickou destináciou.

BITKA PRI LEPANTE

Osmancká armáda mala veľmi pestré zloženie a nemôžeme o nej povedať, že by ju tvorili iba etnickí Turci. Okrem nich boli v nej totiž zastúpené mnohé etniká z Malej Ázie, Afriky i národy z podrobených krajín Balkánu a napriek tomu voči armádam kresťanských národov vystupovala osmanská armáda ako jednotný, mohutný, vynikajúco štrukturovaný celok, schopný ďalekých presunov, ako aj rýchlych úderov na protivníka.

A naopak, armády európskych mocností neboli schopné spojiť svoje sily a spoločne koordinovať obranu a vytvárať účinnú priehradu tureckej expanzii. Vystúpenie Martina Luthera v roku 1517, ako aj reformácia v Anglicku v roku 1534 poznačili celé 16. a 17. storočie v Európe. Náboženské vojny, ktoré nasledovali, počnúc Sedliackou vojnou v Nemecku (1524-1526), náboženskými vojnami vo Francúzsku (začiatok 1562), až po svoje vyvrcholenie v Tridsaťročnej vojne v nasledujúcom storočí (1618-1648) prinášali hospodársky a spoločenský rozklad Európy a oslabovali ju do takej miery, že nebola schopná odolávať náporu Osmanckej ríše v Stredomorskej oblasti. Ohrozené bolo samé srdce latinského kresťanstva - Rím. Jedinou svetlou výnimkou v zápase s Osmanckým impériom v Európe a v severnej Afrike bolo slávne námorné víťazstvo v bitke pri Lepante v roku 1571, ktoré sa stalo súčasťou kultúrnych dejín Európy.

Narastajúca moc osmanskej flotily v Stredomorí vyburcovala totiž Benátky k veľkej aktivite, pretože ohrozovala nielen obchod, ale už aj prostú existenciu Benátskej republiky. V podobnom ohrození sa ocitol aj Pápežský štát. Pápežovi Piovi V.

sa napokon podarilo získať vojenské sily Benátskej republiky, Španielskej koruny, Savojského vojvodstva, mesta Janova a Maltézskych rytierov pod jednotné velenie. Vlajku spojených kresťanských vojsk prebral 14. augusta 1571 v Neapole z rúk pápežovho splnomocnenca kardinála Granvelleho mladý admirál Juan d'Austria, ktorý bol nemanželským synom španielskeho kráľa a nemeckého cisára Karola V. a mladej vdovy Barbary Blombergovej z Rezna (Regensburgu). Nový veliteľ mal len 24 rokov, ale bol už v pozemnom boji zocelený, ale na mori predtým nikdy nebojoval.

Osmanckí Turci vedeli o prípravách kresťanského spojencového loďstva. Sebe vlastným spôsobom pripravili „odkaz“ kresťanským mestám, najmä Benátkam, i kresťanskému loďstvu, čo ich čaká, ak sa nepoddajú a neprijmú islam. Bola to správa o kapitulácii prístavného mesta Famagusta na ostrove Cyprus, ktorý v tom čas patril Benátkam. Štyritisíc obyvateľov mesta dokázalo odolávať útokom stotisícovej tureckej armády až štyri mesiace. Napokon sa však úplne vyčerpaní rozhodli 1. augusta kapitulovať. Podmienky boli až podozrivo prijateľné. Turci ich ale nielenže nedodržiavali, ale potupným spôsobom umučili guvernéra mesta Marca Antonia Bragadina, ktorý prišiel vyjednávať s osmanským veliteľom. Bragadino sa najprv musel pozeráť, ako Turci stínajú členov jeho sprievodu, potom mu odsekli uši a nos. Zastavili mu krvácanie len kvôli tomu, aby nevykrvácal a mohli ho ďalej ponížiť. Dali mu stiahnuť kožu z tela tak, aby ju potom vypchali slamou, zošili a vytvorili bábku v životnej veľkosti. Toto ukrutné divadlo sledovalo iba jediný cieľ: odoslať čo najvyšštrážnejší odkaz pre všetkých, ktorí by sa im postavili na odpor. Bragadinovo poníženie a ukrutná smrť boli adresované Benátkam a

všetkým ich dŕžavám na ostrovoch v Stredozemnom mori. Bola to manifestácia krutosti na zastrašenie obyvateľstva ďalších stredomorských miest. Bola to ukážka toho, ako osmanskí dobyvatelia naložia s každým mestom a jeho obrancami, ktorí by sa nepoddali a ukázať ich obyvateľom, ako naložia s akokoľvek hrdinými obrancami.

Desivý odkaz Brigadinovej smrti sa ako blesk rozniesol po stredomorských mestách, ktoré sa cítili v ohrození. Doniesol sa do uší aj ozbrojeným Benáťčanom, ktorí boli na vojnovom ťažení s obrovskou flotilou a silnými spojencami. Pre nich však nemala očakávaný výsledok, ale naopak, vybičovala ich bojovú morálku a vystupňovala túžbu odplatiť im toto poníženie. Flotila preplávala popri ostrove Ithaka a 7. októbra vplávala do Patraského zálivu, kde na ňu už čakalo v plnej sile pripravené osmanské loďstvo. Podrobnosti o priebehu bitky možno si prečítať na internete po heslom „Bitka pri Lepante.“ (www.historickarevue.com/archiv_2009_07-08_1.html). Na tomto mieste iba pripomíname, že osmanské loďstvo utrpelo katastrofálnu porážku.

Je pravda, že Osmancká ríša sa pomerne rýchlo spamätala z tejto porážky. V roku 1573 Benátky stratili Cyprus, o rok neskôr stratilo Španielsko Tunis a v roku 1579 dobytím Fezu Osmancké impérium dokončilo obsadenie Maroka, teda celého severného pobrežia Afriky.

Napriek tomu všetkému kresťanské námorné víťazstvo v bitke pri Lepante bolo historicky prelomové, podobne ako o storočie neskôr víťazstvo pri Viedni r. 1683. V prvom rade navrátilo kresťanskej Európe sebavedomie a rozbilo mýtus o neporaziteľnosti osmanských armád a loďstva. Naznačilo a urýchlilo aj technologickú prevahu Západu, ktorá v ďalšom vývoji vojenstva narastala. Protestanti rovnako s nadšením prijímali toto víťazstvo, na ktorom sa podieľali hlavne katolíci, čím sa na krátky čas rozhádaná Európa zjednotila, aby načerpala sily pre ďalší zápas s Osmanckou ríšou, predovšetkým v Strednej Európe.

(Pokračovanie na 10. strane)

(Pokračovanie
z predchádzajúceho čísla)

Vo svojej zahraničnej politike Česko-Slovenský národ bude akceptovať svoju plnú mieru zodpovednosti za reorganizáciu východnej Európy. Plne akceptuje demokratický a sociálny princíp nacionalizmu, a pristupuje k doktríne, že všetky dohody a zmluvy majú byť uzavreté otvorene a verejne bez tajnej diplomacie. Naše ústava poskytne efektívnu, racionálnu a spravodlivú vládu, ktorá vylúči všetky osobitné privilégia a zakáže triedne zákonodárstvo.“

Tridsiateho októbra 1918, deň po prijatí Martinskej deklarácie Slovenskou národnou radou, sa uskutočnilo v Ženeve stretnutie ministra zahraničných vecí dočasnej československej vlády Beneša s členmi Českého zväzu poslancov Ríšskej rady, a československého nár. výboru pražského. Dr. Sokol, ešte ako čs. poslanec vo svojej tlačou vydanéj reči v snemovni, dostupnej na stránke hostiteľa dnešného podujatia uvádza:

„V prvom bode protokolu, ktorý bol napísaný na porade delegátov Národného výboru pražského so zahraničným ministrom dočasnej vlády česko-slovenskej, stojí doslovne toto - tento dokument najdete v knihe terajšieho p. prezidenta dr. Beneša „Svetová válka a naša revolúcia“ (číta): Prehlásili (t. j. zástupci Národného výboru pražského a Českého sväzu poslaneckého na jednej strane a minister zahraničných vecí dr. Beneš na strane druhej), že uznávajú pre národ záväznými a schvaľujú všetky kroky, ktoré dočasná vláda krajín česko-slovenských v Paríži alebo jednotliví jej členovia podnikli, a to i v dobe, než vláda táto bola zriadená.“ Podpisani: František Staněk, Gustav Habermann, dr. Karel Kramář, Antonín Kalina, Václav Klobáček, Karel Svoboda, dr. Preiss, dr. Edvard Beneš, dr. Ivan Markovič a dr. Štefan Osuský.

Prof. Masaryk, ktorý koncipoval a podpísal Pittsburskú dohodu ako predseda Česko-slovenskej národnej rady v Paríži, bol predsedom dočasnej vlády česko-slovenskej. To znamená, že podľa obsahu citovaného protokolu zástupci Národného výboru pražského a Českého sväzu poslaneckého uznali za záväznú a schválili aj Pittsburskú dohodu.“

Samozrejme tento fakt (odhliadnuc teraz od podpisu Markoviča - inak člena SNR a Osuského - inak ešte stále delegáta Slovenskej ligy v Amerike, viazaného jej mandátom, hoci už od septembra aj vo funkcii vyslanca dočasnej čs. vlády) spolu so samotným postulovaním dvoch subjektov znovuzjednotenia v tzv. Washingtonskej deklarácii (hoci vydanéj údajne v Paríži) má ďalekosiahle dôsledky pre ústavodarcu. Dohoda českých a slovenských krajanov s predsedom Česko-slovenskej národnej rady T.G. Masarykom, rovnako ako washingtonská deklarácia sú úkonmi, ktorými štát ešte bez konštitúcie, bez ústavy prijíma ústavné princípy.

Možno si samozrejme položiť otázku, či môže štátny orgán pred vznikom štátu samotného, alebo do prijatia ústavy zaväzovať ústavodarcu, resp. či vôbec môže byť ústavodarcu obmedzovaný mimoústavnými procesmi, záväzkami či podmienkami. Z hľadiska hierarchie právnych noriem a tiež hierarchie štátnych orgánov je pre väčšinu z nás asi nepredstaviteľné, že by mohol nejaký držiteľ moci, či dokonca skupina súkromných osôb, obmedzovať suveréna, či jeho najvyšší orgán /akým obvykle býva taký nositeľ suverenity, ktorý má ústavodarné právomoci/.

Faktom však je, že takýto jav nie je ani právne ani historicky neobvyklý. Nik predsa nespochybňuje platnosť obmedzení, či záväzkov, ktoré boli uložené napríklad Rakúsku jeho Štátnou zmluvou uzavretou medzi jeho vládou a víťaznými mocnosťami druhej svetovej vojny.

Obdobne - ak nik nepopiera platnosť oktrojovanej ústavy (panovníkom darovanej) tak je možné aj riešenie, pri ktorom časť alebo hoci aj celú svoju právomoc preniesie jeden orgán suveréna (najvyšší nositeľ suverenity) na iný orgán alebo orgány, pričom pri prenose (delegovaní) takej právomoci ju môže limitovať. Napokon slovenská ústava druhej republiky bola dokonca prijatá orgánom Slovenskej republiky ako konštituenta Československej federatívnej republiky.

Dnes navyiac poznáme v právnej teórii pojem materiálneho jadra ústavy, teda takých právnych princípov, ktoré sa považujú za nezmen-

SLAVOMÍR JANČOK

Zdroje legitimacy štátnej moci na Slovensku v perspektíve dvadsiateho storočia

telné ani zmenou ústavy (také základy ústavného zriadenia, ktoré definujú právny štát a ochranu práv a slobôd občanov, v istom zmysle aj ďalšie prvky, ktoré by mali zaručovať nezmeniteľnosť demokratického režimu pluralitnej parlamentnej demokracie - hociako nám v nej pluralita dávno nefunguje).

Vráťme sa však na chvíľu k opomínanej skutočnosti, že deklaráciu predchádzalo uznanie Česko-Slovenskej národnej rady za reprezentanta novo uznaného spolupodujúceho subjektu (co-belligerent) . Dňa 3. septembra bol odoslaný americkému vyslancovi v Japonsku Morrisovi telegram zo State Departmentu o uznaní Česko-Slovenskej národnej rady ako spolupodujúceho subjektu.

Znenie telegramu je veľavravné, avšak v jeho znení sú časti, ktoré možno preložiť len opisne a preto, práve pre dôležitosť pojmu ľudu alebo národov Česko-Slovenského štátu ako konštituenta alebo konštituentov budúceho ústavného zriadenia, si dovolujem zdôrazniť niektoré pojmy v origináli:

„Český a slovenský ľud (The Czecho-Slovak peoples) vzali pozdvihli zbrane proti Nemecku a Rakúsko-Uhorskej ríši, a postaviac do poľa organizované armády, ktoré vedú vojnu proti týmto ríšam pod velením dôstojníkov vlastnej národnosti a v súlade s pravidlami a obyčajmi civilizovaných národov, a

Čecho-Slováci, (The Czecho-Slovaks) sledujúc svoje nezávislé ciele v súčasnej vojne, zverili najvyššiu politickú autoritu Česko-Slovenskej národnej rade (confided supreme political authority to the Czecho-Slovak National Council),

Vláda Spojených štátov uznáva, že jestvuje stav vojny (state of belligerency) medzi takto organizovanými Čecho-Slovákmi a Nemeckou a Rakúsko-Uhorskou ríšou (between the

Czecho-Slovaks thus organized and the German and Austro-Hungarian Empires). ...“

Uznanie za vojnyvedúcu stranu a jeho dôsledky ako aj v ďalšom texte proklamované uznanie dočasnej vlády nás nezaujímajú natoľko ako množné číslo použité v texte vyhlásenia Lansinga. V danom čase, treba pripomenúť, neboli na svete ešte ani vyhlásenie Zväzu českých poslancov v ríšskej rade z 2. októbra (ktorým títo vedení poslancem Staněkom uznávali právo ČSNR veliť čs.légiám a z neho odvodzovali právo zastupovať Čechov a Slovákov ako voči vojnyvedúcim mocnostiam tak aj na mierovej konferencii, ani vyhlásenie tohože zväzu z 9. októbra o ukončení účasti na Ríšskej rade, o slovenských vyhláseniach ani nehovoriac.

Z uvedeného je zrejme, že Lansing mohol mať na mysli vo veci zverenia politickej autority ČSNR iba Čechov a Slovákov v zahraničí, na prvom mieste

báze neexistencie suveréna na danom území (kráľ Karol síce mal záujem vypustiť z pôsobnosti svojho manifestu Uhorsko ako apoštolské kráľovstvo, ale to sa práve stalo republikou na čele s nevolenou Maďarskou národnou radou kde už nebolo žiadnych slovenských zástupcov). SNR v roku 1918 nie je tým „zákonným zástupcom“ ktorý sa môže definitívne vyjadriť o ústave v zmysle washingtonskej deklarácie, ani tým zástupcom Slovákov, predvídaným Pittsburskou dohodou, a podobne je na tom tzv. slovenský klub dočasného národného zhromaždenia. Úpravy Martinskej deklarácie, ktoré zatlačili do úzadia povahu Česko-Slovenského štátu ako zloženého subjektu prinajmenej v oblasti ústavodarnej, nemohli mať žiadneho účinku na platnosť Pittsburskej dohody.

Ústava z roku 1920 tak svojim unitaristickým režimom je v priamom

práva ako to definuje jej preambula „Slovenský´ na´rod pod ochranou Boha Vs´emojúceho od vekov sa udrž´al na životnom priestore mu urt´enom, kde s pomocou Jeho, od ktorého pochádza všetka moc a právo, zriadil si svoj slobodný slovenský štát.

Slovenský štát združuje podľa prirodzeného práva všetky mravné a hospodárske sily národa v kresťanskú a národnú pospolitosť, aby v nej usmernil sociálne protivy a vzájomne sa križujúce záujmy všetkých stavovských a záujmových skupín, aby ako vykonávateľ sociálnej spravodlivosti a strážca všeobecného dobra v súladnej jednotnosti dosiahol mravným a politickým vývojom najvyšší stupeň blaha spoločnosti i jednotlivcov.

Zdroje legitimacy sú tu potom božský pôvod moci a práva, národ (ktorý si s pomocou Boha „zriadil svoj slobodný slovenský štát“) a napokon je určená jej teleologická legitimita, ktorú si štát môže nárokovať dovtedy, kým plní ciele pre ktoré sa kresťanská a národná pospolitosť združuje do štátu, a to usmernenie sociálnych protiv a vzájomne sa križujúcich záujmov, vykonávanie sociálnej spravodlivosti a strázenie všeobecného dobra.

Národ je zdrojom suverenity, avšak účasť na štátnej moci nie je vôbec v ústave predvídaná ako osobné, individuálne občianske právo. O tom svedčia nielen ustanovenia hlavy desiatej (Povinnosti a práva občanov) ale aj ustanovenia šiestej hlavy o politických stranách, ktoré je pre úplnosť potrebné odčitovať:

§ 58.

(1) Slovenský národ zúčastní sa štátnej moci prostredníctvom Hlinkovej slovenskej ľudovej strany (strany slovenskej národnej jednoty).

(2) Podrobnosti o vzniku, zložení a právomoci orgánov strany určuje osobitný zákon

§ 59.

(1) Národnostná skupina sa zúčastní štátnej moci prostredníctvom svojej registrovanej politickej strany, ak ona môže byť pokladaná za predstaviteľku politickej vôle celej národnostnej skupiny.

(2) Podrobnosti určuje zákon.

Obľúbenú argumentáciu exilu o demokratickom duchu slovenskej ústavy treba odmietnuť. Ústava 1.Slovenskej republiky bola nepochybne ústava republikánska, bola to ústava, ktorá definovala pomerne zložité ústavné vzťahy medzi orgánmi štátu, avšak išlo o ústavu autoritatívneho štátu, ktorý síce uznával rozsiahle práva a slobody občanov, ba aj základné práva „obyvateľov na život, slobodu a majetok“, ale orgány štátu, ba aj stavovskej samosprávy mali byť orgánmi regulovaného počtu strán - jednej strany slovenskej a strán národnostných skupín.

Samozrejme, vo vzťahoch jednotlivých skupín orgánov ostávalo veľa demoratických zvyklostí, či skôr zvyklostí spojených s polycentrickým charakterom mocenskej štruktúry, v ktorej sa sústavne posilňovalo mocenské i ústavné postavenie prezidenta, súčasne ako vodcu HSES (SSNJ) najmä po roku 1942 s novým zákonom o HSES, ktorý podľa niektorých autorov zasadil ďalšiu ranu teórii o suverenity ľudu - či slovenského národa, alebo slovenského národa a národnostných skupín v prvej Slovenskej republike, keďže pojmovo posúval HSES od organizácie, prostredníctvom ktorej sa národ účastní štátnej moci na organizáciu, ktorá je držiteľom štátnej moci

(Pokračovanie v budúcom čísle)

práve tých, ktorí žili v USA (okrem iného v značnej miere neboli naturalizovaní, ostávali teda štátnymi príslušníkmi Rakúsko-Uhorska).

Znenie uznania ČSNR tak posilňuje náš záver, že v prípade vzniku Česko-Slovenska ide o konštitúciu dvoch subjektov, pri ktorej centralizovaná ústava je v rozpore s predchádzajúcim záväzkom predsedu ČSNR, T.G. Masaryka, a to záväzkom smerovaným práve voči tomu „ľudu“ z ktorého poverenia („confided supreme political authority“) vychádza prvé medzi-národné uznanie tejto vlády de facto a následne aj jej vyhlásenia nezávislosti.

II.A. SFALŠOVALI NESPRÁVNY DOKUMENT

V Martinskej deklarácii (a to i v jej jedine zachovanom, Hodžom sfalšovanom, či ako nám dodnes eufemisticky hovoria „pozmenenom“ znení) vidíme ďalší prvok argumentácie vôľou ľudu, resp. jeho zástupcov, pričom v rovine negatívnej i pozitívnej.

Veľmi dôležité je tu odmietnutie práva Uhorského snemu na základe úzkeho volebného práva, podotýkam, že sa udialo v kontexte už vykonaného vypovedania dualistického vyrovnania zo strany Uhorského snemu, a navyiac v čase, keď legitímny panovník vydal manifest, ktorým uznal právo na sebaurčenie, a práva národných výborov zložených z poslancov ríšskej rady neobmedzil, avšak v tomto manifeste sám deklaroval, že sa netýka Uhorska.

Martinská deklarácia sa prihlasuje k česko-slovenskému štátu už vyhlásenému vo Washingtonu a Prahe, a práve až toto prihlásenie sankcionuje vyhlásenie dočasnej vlády o práve na spojenie Čiech a Slovákov. Napriek svojej nejasnej dikcii Slovenská národná rada vystupuje ako spolu-konštituent Česko-Slovenského štátu.

Či už zastupuje vetvu alebo národ, osobuje si postavenie najvyššieho orgánu slovenského subjektu, nie na báze voľby a reprezentácie, ale na

rozpore s dohodou, a vytvára vládu, ktorá je síce legálna, avšak z hľadiska celého česko-slovenského boja za nezávislosť a legitimacy dvoch slobodne sa spájajúcich konštituentov - českého a slovenského národa nelegitímna.

Až Manifest slovenského národa, a autonómia Slovenska dávajú - v podobe otrasenej geopolitickým zemetrasením - Česko-Slovenskému štátu legitimitu z pohľadu slovenského národa. Homolov puč je potom návratom k nelegitímnemu režimu a nemiestne sebavedomou manifestáciou benešovského ducha unitárneho čechoslovakizmu ako ideológie budovania jednotného československého národa, ktorej už za obeť okrem jedného z podpisovateľov Washingtonskej deklarácie a pohraničia má padnúť napokon aj Česko-Slovensko ako také.

Keďže reprezentanti jedného z dvoch konštituentov Česko-Slovenska, nie sú ochotní čtiť ústavné postavenie druhého z konštituentov, stráca tento štát akúkoľvek legitimitu odvodenú od súhlasu nie jedného neexistujúceho národa, ale dvoch skutočne jestvujúcich národov so svojimi (spoločnými i odlišnými) záujmami. Teleologickú legitimitu založenú na postavení mosta, či súčasti bariéry medzi Nemeckom a Ruskom už stratil predtým územnými zmenami.

III. SLOVENSKÝ ŠTÁT:

Z TROCH ZDROJOV

Po vyhlásení nezávislosti Slovenského štátu 14. marca 1939 je sformovaná jeho vláda, a súčasne Snem získava ústavodarnú právomoc. Orgány štátu následne Ochrannou zmluvou s Nemeckom obmedzujú jeho suverenitu, pričom obe strany sa držia uvedenej zmluvy ako právneho základu ochranného pomeru až takmer do konca existencie štátu.

Ústava Slovenskej republiky z 21. júla 1939 odvodzuje celkom jednoznačne moc od Boha, jeho slávnostne vyhlasuje za zdroj štátnej moci ba aj

(Pokračovanie z predchádzajúceho čísla)

INDIA

Hovorí sa, že pri christianizácii máloktovej krajiny vynaložila Cirkev také úsilie, ako v prípade Indie. A predsa sa na indickom subkontinente toto úsilie dočkalo oproti svojej miere len slabšej odzvy. Misionári sa stretávali s ťažkými vonkajšími podmienkami, osobitosťami indického myšlienkového sveta, s hinduistickým prostredím, ktoré disponovalo neobmedzeným množstvom bohov a bolo schopné pohltiť do seba akúkoľvek reliáciu. Napriek tomu však misionárska činnosť v Indii za sebou zanechala množstvo svätých, ktorí obetovali všetku svoju silu, intelekt i život samotný za šírenie Evanjelia v Indii.

Za zakladateľa misionárskej činnosti v Indii sa považuje apoštol svätý Tomáš. Skupiny kresťanov v krajine pretrvali do znovuobjavenia námornej cesty do Indie portugalským moreplavcom Vascom de Gama roku 1498, dôsledkom čoho prideliť pápež územie celého indického subkontinentu lisabonskému arcibiskupstvu. Prvé misionárske skupiny na čele s jezuitom svätým Františkom Xaverským sa vylodili na brehoch portugalskej kolónie Goa v 17. storočí.

Veľký lingvistický a kultúrny význam mala činnosť talianskeho jezuitu Roberta de Nobili (1577-1656). Páter de Nobili presadzoval myšlienku prispôsobenia sa životu domorodcov - nato, aby sa stal človek dobrým misionárom, si musí najprv osvojiť zvyky miestneho obyvateľstva. De Nobili ovládal ako jeden z prvých Európanov jazyky sanskrt, telugu a tamilčinu. Kázal Evanjelium v tamilčine, do tamilského jazyka preložil katechizmus i apologetické diela. Obliekal sa podľa miestnych tradícií, predstavoval sa ako brahman a nosil taktiež brahmanské insígnie, čím si získal dôveru miestnych (viď M. Müller: Lectures on the Science of Language, str. 147). Zapisoval si osobitosti indickej literatúry, poznal purány i Manuov zákoník. Vo svojej korešpondencii s Rímom informuje cirkevnú hierarchiu o indických náboženstvách a tradíciách, vrátane idolatrie, ktorú bolo veľmi problematické odstrániť. Niektorí vedci považujú pátra de Nobiliho za autora spisu „Ezourvedam“, prekladu textu z védského jazyka do francúzštiny, ktorý poslali indickí misionári do Francúzska v 17. storočí. S týmto dielom sa zoznámil aj filozof F. Voltaire, ktorý ho vydal roku 1760 pod názvom „L'Ezour Vedam traduit du Samscretam par un Brame“. Autorstvo textu je doteraz sporné. Samotný názov „Ezourvedam“ vytvorený podľa názvu ostatných véd, znamená akési „Evanjelium o Ježišovi“, pričom meno Ježiš sa tu prekladá ako „Ezous“.

Misionári v Indii dospeli k veľmi cenným lingvistickým, literárnovedným i religionistickým výsledkom, ktoré predstavovali materiál pre budúce vedecké výskumy a mali zásadný vplyv na svetovú lingvistiku. Napríklad o poznámky francúzskeho jezuitu o Ponsa, sa opieral sir William Jones, obchodník, prekladateľ a zakladateľ Ázijskej spoločnosti i modernej porovnávej jazykovedy.

Na konci 18. storočia sa v Európe objavil väčší záujem o sanskrt, ktorý sa začal vyučovať na univerzitách ako klasický jazyk. Gramatiku staroindického jazyka zostavil rakúsky mních Rádu bosých karmelitánov, kňaz, misionár a orientalista Paulinus S. Bartholomaeo (1748-1806), vlastným menom Johann Philipp Wesdin, známy ako otec európskej indológie. Po štúdiách v Prahe a Ríme bol vyslaný na misijnú činnosť do oblasti malabarského pobrežia v južnej Indii, kde zastával miesto generálneho vikára. Venoval sa sanskrtu a bol jedným z prvých, kto si všimol jeho podobnosť s ostatnými indoeurópskymi jazykmi. Po svojom návrate do Ríma sa stal profesorom východných jazykov pri Kongregácii pre šírenie viery. Roku 1790 publikoval vo Viedni učebnicu sanskrtskej gramatiky „Sidharubam seu Grammatica Samscrdamica“. Zostavil aj ďalšiu sanskrtskú gramatiku a slovník. Roku 1798 bola vydaná jeho štúdia „Traktát o starobylosti a príbuznosti perzských, indických a germánskych jazykov“, ktorú napísal pod vplyvom nových jazykovedných objavov sira W. Jonesa.

Znalcom sanskrtu bol aj francúzsky jezuita, misionár a indológ Jean Calmette (1692-1740). Zaoberal sa staroindickou literatúrou a predpokladá sa, že práve on objavil pre Európu texty všetkých štyroch véd. Calmette sa venoval védam kvôli zmienkam o jedinom najvyššom bohu, ktorá sa v nich zavše objavovala. Písal kresťanské traktáty vo forme staroindických veršov - tzv. ślók, aby mohol obyvateľom Indie odovzdať zá-

klady kresťanskej viery vo forme, ktorá je im vlastná („Satyaveda sara Sangraham“). V kráľovskej knižnici v Paríži sa nachádza jeho korešpondencia, v ktorej informoval francúzskych predstaviteľov o svojej činnosti v Indii a taktiež o zozbieraných sanskrtských rukopisoch. Jeho prácu prerušila smrť, ktorá ho zastihla vo veku 48 rokov (viď J. Bach, Le P. Calmette et les missionnaires indianistes).

Žiakom J. Calmetta bol francúzsky misionár Gaston-Laurent Coeurdoux (1691-1779). Naučil sa jazyk telugu a venoval sa misionárskej činnosti v oblasti dnešného indického štátu Ándhra-pradéš. Bol na čele misie v Karnátake, kde roku 1748 založil ženský karmelitánsky kláštor. Gaston-Laurent Coeurdoux je dnes známy predovšetkým ako lingvista a indológ, ktorý zostavil telugu-sanskrtsko-francúzsky slovník. Niektorí ho považujú za otca porovnávej jazykovedy. Postrehol podobnosť medzi sanskrtom, latinským a

ČÍNA

Dejiny kresťanstva v Číne sú veľmi zložitú a plné utrpenia kvôli vzťahom Číny k okolitému svetu. Prvé zdokumentované svedectvo o kresťanstve na území Číny sa vzťahuje k obdobiu nestoriánstva v 7. storočí (viď V.V. Batold: Zobrané spisy). Nestoriánski misionári prenikli na územie Číny z oblasti Perzie a boli prijatí na cisárskom dvore. Kresťanské idey boli známe i Mongolom v čase ich expanzie (viď M. Surguladze: Nové fakty o templároch a krížových výpravách). Prvý známy kresťanský dokument v čínštine je pravdepodobne nestoriánsky katechizmus zo 7. storočia (viď A.V. Lomanov: Christianstvo i kitajská kultura).

Františkánskym misionárom sa ako prvým spomedzi katolíkov podarilo preniknúť na územie Číny. Osobitnú rolu tu zohral blahoslavený Giovanni da Montecorvino (1246-1328), prvý pekinský arcibiskup a súčasník Marca Pola. Pô-

Medzi zakladateľmi prvej jezuitskej misie pôsobil i Michele Ruggieri (1543-1607). Svoju misionársku činnosť začal v Indii, kde sa naučil miestny malajalámsky jazyk a už v priebehu polroka mohol udeľovať sviatosť zmierenia miestnym katolíkom. Jezuitský rád ho následne poslal do oblasti Macao. Spolu s Matteom Riccim sa stretával so zložitou čínskeho jazyka, ktorý sa v jednotlivých regiónoch odlišoval od mandarínskeho jazyka, nevyhnutného na komunikáciu s vládncami triedami a intelektuálnou elitou okolo panovníckeho dvora (J. Shih: Le P. Ruggieri et le probleme de l'évangélisation en Chine). Ruggieri zostavil a vydal katechizmus v čínskom jazyku. Tradičný katolícky katechizmus doplnil výrazmi z budhistickej terminológie a myšlienkami raného konfucianstva, aby ho čo najväčšmi priblížil miestnym obyvateľom. Spolu s Matteom Riccim a čínskymi spolupracovníkmi zostavil portugalsko-čínsky slovník, ktorý bol objavený

KATARÍNA DŽUNKOVÁ

Misionárska lingvistiká

Prijatie kapucínskych misionárov v kráľovstve Kongo okolo roku 1740.

gréckym jazykom, a pravdepodobne taktiež medzi nemeckým a ruským jazykom. Jeho poznámky sa dočkali knižného vydania až po Francúzskej revolúcii (viď R. De Smet: Moeurs et Coutumes des Indiens (1777): Un inédit du Pere G.-L. Coeurdoux, str. 371 - 373).

Spomeňme ešte jezuitského misionára sv. Jána de Brito (1647-1693), ktorý pôsobil v južnej Indii v meste Madurai. Podobne ako ostatní misionári, aj on sa naučil tamilský jazyk, obliekal si miestny odev, do konca života konzumoval vegetariánsku stravu a správal sa ako miestni kšatrijovia. Katolícke pravdy kázal pomocou jednoduchých kategórií, ktoré boli pochopiteľné aj pre hinduistov. Bol odsúdený na trest smrti s'atím po konflikte s miestnym maharadžom, ktorý sa nechcel vzdať polygamického spôsobu života.

Z oblasti protestantských misií spomeňme anglického baptistického misionára Williama Careyho (1762-1834). Patril k jedným z prvých znalcov sanskrtu. Do sanskrtu a do bengálskeho preložil Bibliu roku 1801. Stal sa profesorom bengálskeho jazyka na kolégiu v Kalkate, písal učebnice gramatiky bengálskeho i sanskrtského jazyka pre Angličanov, vydal niekoľko slovníkov a lingvistických príručiek. Bol jedným zo zostavovateľov botanickej príručky Indie.

V Indii pôsobil taktiež i Angličan Henry Martyn (1781-1812), ktorý mal za sebou misijnú činnosť na území Perzie. Preložil Nový zákon do urdčiny, perzštiny, hindčiny a arabčiny. Do perzského jazyka preložil taktiež i žaltár a modlitby.

Luteránski misionári dorazili na brehy južnej Indie roku 1706 a už v rokoch 1714-1715 vydali Nový zákon v tamilskom jazyku. Roku 1818 preložili Nový zákon do jazyka telugu.

sobil na Ďalekom Východe predovšetkým na dvore mongolských ilchánov z rodu Hülegü. Kresťanskú vieru šíril v Tabrize v Iráne, ale taktiež aj v meste Madrás v Indii, kde ako prvý Európan popísal Koromandské pobrežie. Na pekinskom dvore sa naučil aj ujugurský jazyk, do ktorého preložil Nový zákon a žaltár. Giovanni da Montecorvino vykúpil mnoho ľudí z otroctva, vyučoval latinský a grécky jazyk, postavil v Číne dva chrámy. Po jeho smrti sa politika Pekingu voči misionárom premenila znova na nepriateľskú a na území Číny už nemohli preniknúť ďalší cudzinci. Ako pomocník Giovanniho da Montecorvino pôsobil aj františkán s českými koreňmi, Oldřich z Pordenone.

Z neskoršej misionárskej činnosti jezuitov v 17. storočí spomeňme výrazné osobnosti, ako boli Alessandro Valignano (1539-1606) a najmä Matteo Ricci (1552-1610). Matteo Ricci bol taliansky matematik, kartograf, prekladateľ a diplomat, vďaka ktorému sa podarilo znovu nadviazať kontakt Európy s Čínou. Aby lepšie pochopil duchovný svet Číňanov, vzdelával sa v konfucianskej etike, demonštrujúc hlbokú prepojenosť duchovno-morálnych tradícií všetkých národov. Rýchlo si osvojil čínsky jazyk, čím si naklonil miestnych obyvateľov. Snažil sa podávať kresťanstvo nie ako novú, cudziu vieru, ale ako dokonalejší stupeň duchovnosti, ktorú poznali obyvatelia Číny už predtým (viď B. Hinsch: Passions of the Cut Sleeve, str.2). V rokoch 1583-1588 zostavil portugalsko-čínsky slovník so systémom transkripcie čínskych slov do latiniky pomocou diakritických znamienok (viď „Dicionário Portugues-Chines : Pu Han ci dian : Portuguese-Chinese dictionary“, Matteo Ricci; edited by J.W. Witke).

roku 1934 vo vatikánskych archívoch. Toto dielo sa považuje za prvý európsko-čínsky slovník, a zároveň za prvú prácu, kde sa používal latinský prepis čínskeho jazyka. Ruggieri bol prvým Európanom, ktorý preložil konfucianske spisy do európskych jazykov.

Protestantskú misionársku činnosť v Číne začal Robert Morrison (1782-1834), zakladateľ britskej sinológie, tlmočník Východoindickej spoločnosti. Morrisonov preklad Biblie do čínskeho jazyka sa používa do dnešných čias. Svoju majstrovskú znalosť čínskeho jazyka využil pri kazateľskej činnosti. Roku 1812 napísal gramatiku čínskeho jazyka a preložil do čínštiny protestantský katechizmus. R. Morrison sa stal v Londýne členom Kráľovskej spoločnosti a získal si veľkú vážnosť. Bol autorom mnohých prác o čínskom jazyku, histórii a spoločnosti, mnohých pedagogických, misionárskych a bohoslovcových diel (viď R. Morrison: A dictionary of the Chinese language).

V dejinách misionárskej lingvistiky v Číne našim spomenúť nemeckého luteránskeho misionára Karla Friedricha Augusta Gützlaffa (1803-1851). Bol prvým protestantským misionárom, ktorý navštívil Kóreu a Thajsko roku 1832. Preložil Bibliu do čínskeho a thajského jazyka. Spolu so svojou manželkou, ktorá sa taktiež venovala protestantskej misionárskej činnosti, zostavil slovníky kmérskeho a laoského jazyka. Úplne prijal čínsku kultúru i čínsku verziu vlastného mena.

JAPONSKO

Osudy kresťanstva v Japonsku sú veľmi tristné a zložitú, spojené so zákazom a prenasledovaním kresťanstva, ktoré trvalo od roku 1587

do 19. storočia. Misionári mali zakázaný vstup na územie Japonska a tí kresťania, ktorí v krajine vychádzajúceho slnka zostali, boli kruto prenasledovaní a mučení. Japonskí kresťania zostali bez kňazov niekoľko storočí a svoju vieru mohli praktikovať iba tajne. Roku 1597 bolo v meste Nagasaki ukrižovaných 26 martýrov, prevažne mníchov františkánskeho rádu. Roku 1862 bolo 26 mučeníkov z Nagasaki svätorečených pápežom Píom IX.

Z lingvistického uhlu pohľadu si zasluhuje osobitú pozornosť Alessandro Valignano (1539-1606), ktorý spolu s M. Ruggierim pôsobil v Číne a zostavil portugalsko-čínsky slovník. Po príchode do Japonska vyučoval misionárov latinský a japonský jazyk. Valignano preložil do japonského jazyka životy svätých a mučeníkov, zostavil v rokoch 1590-1603 japonskú gramatiku a slovník. Pochopil, že pre christianizáciu Japonska sú veľmi potrební kňazi domáceho pôvodu, a tak bývalý budhistický kláštor pri meste Arima prebudoval na kňazský seminár. Aby sa japonskí seminaristi lepšie adaptovali, vonkajšia podoba kláštora zostala takmer nedotknutá, seminariisti sa obliekali do tradičného kimona modrej farby. Misionári sa snažili zjednotiť japonský a kresťanský pohľad na svet, i keď sa stretávali s komplikáciami spojenými s odlišnou japonskou duchovnosťou a odmeranosťou v citovom živote.

Obrovský význam pre misionársku lingvistiku, ako aj pre diplomatické vzťahy medzi Japonskom a Európou, mal portugalský jezuita Joao Rodrigues (1558 - 1633). Do Japonska sa dostal ako štrnásťročný chlapec a nastúpil na štúdiá v miestnom seminári (viď O. Zwartjes, Portuguese Missionary Grammars in Asia, Africa and Brazil, str. 277). Pôsobil aj ako obchodník, diplomat, sprostredkovateľ kontaktu s cudzincami v krajine. Rodrigues zostavil gramatiku japonského jazyka, vydanú v Nagasaki roku 1604 pod názvom „Arte de Lingoa de Iapam“. Niektorí ho mylne považujú i za zostavovateľa japonsko-portugalského slovníka z roku 1603. Autori daného slovníka poznali veľmi dobre miestne dialekty, expresívne či sociálne príznakové slová. Po zmene politického kurzu bol Rodrigues preveľený z Japonska do oblasti Macao. V Macao vydal druhú kratšiu verziu japonskej gramatiky „Arte breue da lingua Iapaoa.“

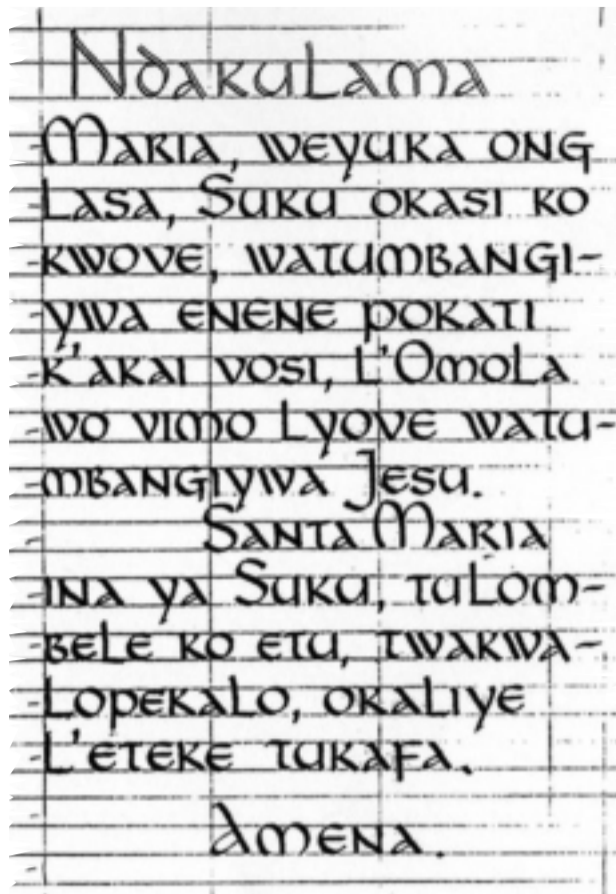
VIETNAM

Francúzsky jezuitský misionár Alexandre de Rhodes (1591-1660) zostavil prvý trojjazyčný vietnamsko-portugalsko-latinský slovník „Dictionarium Annamiticum Lusitanum et Latinum“, ktorý bol vydaný v Ríme roku 1651. Alexandre de Rhodes mal obrovskú zásluhu na christianizácii Vietnamu. Zostavil vietnamskú abecedu, ktorá sa používa do teraz pod názvom „Qu?c Ng?“. Bol autorom katechizmu, historických kníh a itinerára vo vietnamskom jazyku. Vďaka jeho obetavej misionárskej práci konvertovalo na katolícku vieru 6000 ľudí. Nehľadiac na obrovský prínos pátra de Rhodesa, sa prvý preklad Nového Zákona z latinského do vietnamského jazyka objavil až zásluhou nemeckého katolíckeho misionára Alberta Schlicklina roku 1916.

AFRIKA

Lingvistická činnosť misionárov v Afrike sa prejavovala predovšetkým v prekladoch Biblie do miestnych jazykov. Biblia bola v počiatkoch misionárskej činnosti preložená do 350 afrických jazykov a v prípade mnohých z nich bola jediným písomne zachyteným materiálom v miestnych jazykoch (viď W. Wonderly, E. Nida. Linguistics and Christian Missions, In: Anthropological Linguistics, str. 123). Ako príklad uvedme niektorých misionárov, ktorých činnosť predstavovala cenné poznatky pre rozvoj africkej lingvistiky.

Johann Ludwig Krapf (1810-1881) bol nemecký misionár a cestovateľ po Afrike. Ako prvý Európan objavil roku 1848 horu Kilimadžáro a zohral dôležitú rolu pri objavení a mapovaní východoafrického pobrežia. Naučil sa svahilský jazyk, ktorý sa používal ako lingua franca východnej Afriky. Preložil Nový Zákon do svahilčiny, ako aj do ďalších jazykov bantoidnej, semitskej a hamitskej skupiny (viď G. Anse: To unify or dialectize? In: Issues in Bible Translation, str. 187-206). Po ukončení misionárskej činnosti sa s podlomným zdravím vrátil do Nemecka, kam priviezol i staré rukopisy v svahilskom jazyku.

Zdravas Mária v jazyku mbundu z územia Angoly, kde pôsobili portugalskí misionári.

Nemecký misionár Jacob Ludwig Döhne (1811 - 1879) pôsobil v Kapskom meste v južnej Afrike a roku 1857 vydal slovník jazyka kmeňa Zulu. Preložil Nový Zákon do jazykov zulu a kosa. Počas anglo-zulujskej vojny bol nútený opustiť krajinu.

Anglický misionár Alexander Murdoch Mackay (1849 - 1890) pôsobil na ostrove Zanzibar a v Ugande. Roku 1878 zostavil písomný systém jazyka ganda v Ugande a vydal preklad Biblie do tohto jazyka.

Misionárska činnosť priniesla mnohé výsledky i v Angole, kde pôsobili od 15. storočia portugalskí misionári. Napríklad na začiatku 16.

storočia konvertoval na kresťanstvo konžský kráľ Ján I. (vlastným menom Nzinga Nkuvu). Angolský jazyk mbundu zapísali latinkou jezuiti roku 1641.

V Afrike pôsobilo veľké množstvo protestantských misionárov, ktorí sa obzvlášť v druhej polovici 19. storočia venovali lingvistickej činnosti. Spísali gramatiky a slovníky, napríklad gramatiku jazyka kongo, bobangi a yao z jazykovej rodiny bantu, jazyka efik z Nigérie a zostavili encyklopedický slovník jazykov britskej Strednej Afriky. Porovnávaciu gramatiku juhoafrických jazykov bantu zostavil pastor J. Torend. Zároveň sa objavili preklady Nového Zákona do mnohých afrických jazykov. Prekladmi Biblie do afrických jazykov sa zaoberali nielen misionári, ale aj vedci, napr. významný nemecký archeológ a egyptológ Karl Richard Lepsius (1810-1884), ktorý vydal gramatiku núbijského jazyka a preložil Nový Zákon do núbijského jazyka. Jeho syn Johann Lepsius (1858-1926) sa stal neskôr protestantským misionárom, spoločenským činiteľom a zakladateľom organizácie na pomoc kresťanom na východe - „Orient Mission“. Upozorňoval taktiež aj na arménsku genocídu počas Prvej svetovej vojny. Ďalší vedec, ktorý preložil Evanjelium sv. Marka do jazyka bogos a falaša bol Leo Reinisch (1832-1919), zakladateľ rakúskej egyptológie, etiopistiky, jeden z prvých vedcov, ktorí sa venovali kušitským jazykom.

VÝVOJ MISIONÁRSKEJ LINGVISTIKY V 19. A 20. STOROČÍ

V 19. storočí zaznamenávame zmenu smerovania misionárskej lingvistiky. Do konca 18. storočia sa mimoeurópskymi jazykmi odborná lingvistika takmer vôbec nezaoberala a všetky jazykovedné objavy vykonali misionári majúci na zreteli hlavný cieľ - šírenie Kristovho učenia. Situácia sa však zmenila po vzniku porovnávej jazykovedy ako vedného odboru. Kým dovtedy čerpalí lingvisti zo zápiskov misionárov, od 19. storočia sa práce profesionálnych lingvistov stali východiskom pri príprave misionárskej činnosti. Od 20. storočia kresťanskí lingvisti sústredili svoju pozornosť predovšetkým na umeňenie prekladu a biblické vedy.

19. storočie prinieslo so sebou i nové pohľady na jazyk biblickej hebrejčiny. Už nebola považovaná za základ všetkých jazykov, no prehľbil sa jej výskum v kontexte semitských jazykov. Rozvoj semitskej jazykovedy vytvoril nové lingvistické kritériá na štúdium starozákonnej hebrejčiny a interpretácie starozákonných dokumentov.

V 20. storočí vplývali na misionársku lingvistiku nové lingvistické

objavy, napr. koncepcia fonému, štrukturalizmus, koncepcia jazykových výpožičiek, dynamika jazykovej zmeny, informačná teória jazyka... Transkripcia jazykov už prebiehala podľa noriem univerzálnej fonetickej abecedy IPA „International Phonetic Association“. Výskumy amerických lingvistov E. Sapira a L. Bloomfielda ovplyvnili Americkú biblickú spoločnosť i organizácie ako „Hartford Seminary Foundation“ a „Summer Institute of Linguistics“. Kresťanská lingvistika v 20. storočí sa zamerala na výskum biblických textov, preklady Biblie a archeologické objavy starých rukopisov. Boli otvorené špeciálne inštitúty a organizácie zamerané na jazykovú prípravu misionárov napr. na Filipínach či v Brazílii.

Spomedzi misionárskych lingvistov 20. storočia spomeňme nemeckého katolíckeho kňaza, etnografa, antropológa, jazykovedca a historika náboženstva Wilhelma Schmidta (1868-1954). Schmidt sa venoval štúdiu jazykov Oceánie a juhovýchodnej Ázie. Prednášal etnografu na Viedenskej univerzite. Preslávil sa vďaka práci Pôvod idey Boha „Der Ursprung der Gottesidee“, v ktorom sa snažil vysvetliť v dejinách prvotné monoteistické štádium ľudstva, akýsi pramonoteizmus, v ktorom bola všetkým národom vlastná viera v jediného najvyššieho Boha Stvoriteľa.

Pre misionársku lingvistiku mal veľký význam Eugene Albert Nida (1914-2011), zakladateľ teórie dynamickej ekvivalencie prekladu Biblie „dynamic equivalence in Bible translations“. Bol profesorom biblickej filológie a sekretárom Americkej biblickej asociácie a autorom príručiek prekladu biblických kníh na základe nových výdobytkov lingvistiky, filológie, histórie a translológie.

Misionárska lingvistická činnosť teda v sebe zahŕňa rôzne typy prác: zostavovanie gramatík nových jazykov (ako vzor sa často používala gramatika latinčiny, prípadne gramatika kastilského jazyka z 15. storočia), preklady Biblie a náboženských textov do miestnych jazykov, tvorenie nových abecied, systémov transkripcie jazykov, jazykových príručiek... Misionárska činnosť bola taktiež úzko prepojená s nadväzovaním diplomatických vzťahov, s rozvojom lingvistických, lexicografických, kartografických, etnografických, botanických, zoologických a mnohých ďalších štúdií. Uprostred misionárskych prác nachádzame i nenahraditeľné literárne diela - spomeňme napr. svätého Josého de Anchieta, zostavovateľa gramatiky jazyka tupí a zakladateľa brazílskej literatúry, ktorý počas indiánskeho zajatia napísal poému „De Beata Virgine Dei Matre Maria“ v rozsahu vyše štyritisíc strof. Taktiež jezuita Jean Calmette písal náboženské verše vo forme indických šlók.

Práce niektorých misionárov dosahovali takú vysokú úroveň, že doteraz ich nazývame zakladateľmi alebo „otcami“ vedeckých disciplín, napr. Matteo Ricci sa považuje za zakladateľa európskej sinológie a novodobých vzťahov Západu s Čínou, Paulinus od sv. Bartolomeja je označovaný za otca európskej indológie, Hervás y Panduro za zakladateľa historicko-porovnávej jazykovedy, Gaston Laurent Coeurdeux za jedného zo zakladateľov porovnávacích jazykovedných štúdií...

Rodné jazyky misionárov mali, pochopiteľne, veľký vplyv na fonologický zápis cudzokrajných jazykov. V prípade španielskych misionárov sa však táto zložitosť prekonávala ľahšie, než u Britov či Francúzov, pretože španielska ortografia bola bližšia latinčine (viď W. Wonderly, E. Nida: Linguistics and Christian Missions, str. 73). Napríklad v prípade eskimáckeho jazyka existuje niekoľko typov jeho transkripcie podľa národnosti misionárov. Tieto viacznačnosti spôsobili mnohé komplikácie pri neskoršej rekonštrukcii mŕtvych jazykov.

Misionárska činnosť bola taktiež úzko prepojená s rozširovaním západoeurópskej civilizácie a rozvojom obchodných vzťahov. Je svedectvom heroizmu misionárov, ktorí obeť svoj život za Krista a z ktorých boli mnohí povýšení na oltár.

Misionárska lingvistika ponúka doteraz mnoho priestoru na lingvistický výskum a prehodnotenie fenoménu misii nielen v duchovnom, historickom, kultúrnom, ale i jazykovednom kontexte. Mnohé materiály z oblasti misionárskej lingvistiky neboli doteraz publikované a v archívoch kláštorov či cirkevných inštitúcií čakajú na svoje znovuobjavenie.

Svätý Ján de Brito (1647-1693), misionár južnej Indie. Bol odsúdený na trest smrti statím po konflikte s miestnym maharadžom, ktorý sa odmietol vzdať polygamického spôsobu života

Žilinský samosprávny kraj
Kysucká knižnica v Čadci
Obec Klokočov
Farnosť Turzovka

Mediálni partneri:

Kultúra - Dvojtyždenník závislý od etiky
Katolícke noviny
Kysuce - Nezávislý týždenník Kysučanov
My - Kysucké noviny
Kysucký večerník
Rádio LUMEN
Kysucká televízia

vyhlasujú

11. ročník

**Celoslovenskej literárnej súťaže
duchovnej tvorby
v kategóriách poézia a próza**

JURINOVA
JESEŇ

Podmienky súťaže :

- Literárnej súťaže sa môže zúčastniť každý autor, ktorého práce neboli doposiaľ knižne publikované.
 - Súťažné práce v kategóriách - poézia a próza sú duchovne zamerané a písané v slovenskom jazyku.
 - Každý autor môže do súťaže zaslať najviac 5 poetických resp. prozaických útvarov v maximálnom rozsahu 10 normostránok.
 - Súťažiaci zasiela svoje práce so sprievodným listom, ktorý musí obsahovať: meno a priezvisko súťažiaceho, kontaktné údaje (adresu, tel. číslo, príp. číslo mobilu, e-mail). Dobrovoľne môže uviesť: vek a zamestnanie, príp. svoju účasť v iných súťažiach. Ak zasiela viac súťažných prác, uvedie ich súpis na sprievodnom liste. Pri názve každej súťažnej práce uvádza svoje meno a priezvisko.
 - Súťažné práce je potrebné zaslať na e-mail: **jurin@kniznica-cadca.sk** vo formáte textových editorov MS Word (doc.), resp. Open Office. Autori, ktorí nepracujú s počítačom a nevyužívajú na komunikáciu internet, posielajú súťažné práce napísané strojom na adresu: **Kysucká knižnica v Čadci, Ul. 17. novembra 1258, 022 01 Čadca. Na ľavú stranu obálky uvedú označenie „JURINOVA JESEŇ 2015“.**
 - Uzávierka súťaže je 15. septembra 2015.
 - Zaslané súťažné práce bude hodnotiť odborná porota, zostavená zo známych slovenských spisovateľov a literárnych kritikov, ktorí navrhnu autorov na ocenenia v zmysle „Štatútu Celoslovenskej literárnej súťaže duchovnej tvorby v kategóriách poézia a próza JURINOVA JESEŇ“.
 - Vyhodnotenie literárnej súťaže sa uskutoční v závere mesiaca október 2015. Na vyhodnotenie budú pozvaní súťažiaci podľa návrhu odbornej poroty.
 - Organizátori súťažné texty nevracajú späť a nebudú sa ani jednotlivito vyjadrovať k zaslaným súťažným prácam.
- Odborná porota sa vyjadří iba k vybraným prácam autorov pozvaných na záverečné vyhodnotenie súťaže.

Pribinova „ecclesia“ v Nitre z „Conversia“

(Pokračovanie z 1. strany)

Proti koristeniu Avarov kráľ Frankov Karol Veľký zorganizoval vojenskú výpravu roku 791. K nej sa na jeho výzvu pripojili vojská z Nitry a Moravy. Tak sa naši šľachtici zoznámili v bojoch s bavorskými šľachticmi. Súčasný nemecký historik Töns-mayer uvádza, že Pribinov otec sa zblížil s bavorským rodom Wilhelminovcov. Z tohto rodu si knieža Pribina vzal za manželku Bavorku. S ňou mal aj syna Kočeľa. Roku 795 Avari boli premoženi a ujarmené slovenské obyvateľstvo bolo oslobodené. Po skončení bojov na brehu Dunaja konali synodu, na ktorej boli tie kraje rozdelené na misie pre Akvileu, pre Soľnohrad a Pasov.

Roku 798 kráľ Karol Veľký nariadil svojim bavorským biskupom, aby vysielali misionárov na východ. Moravskému a nitrianskemu kniežaťu nariadil vybudovať v meste Morava (dnes Valy) a v meste Nitre opátske baziliky, kláštor a logistiku. V Nitre ich Pribina začal budovať na svojom 13 ha hradišti. Bolo obkolesené dvojitém valom. Staviteľov a umelcov si Pribina objednal v Soľnohrade. Na jeho majetku („...in sua proprietate“) vybudovali trojlodnú baziliku aj s kláštorom. Baziliku prišiel roku 828 osobne so svojím sprievodom posvätiť sám soľnohradský arcibiskup Adalrám. Nevie, či nebol aj v príbuzenstve s Pribinovou manželkou.

Nitriansky kniežací hrad bol pevnosťou na malom vrchu. Bazilika bola zameraná na misie pre Nitranov a okolie. Bola otvorená každú nedeľu a vo sviatok. Hrad bol uzavretý bránou s padacím mostom. Tesne pred príchodom nemeckej opátskej misie v Nitre sa usadila „misia iz Griek“. Boli to dalmatínski benediktíni s gréckym obradom, s latinskou terminológiou a domácim liturgickým jazykom. Dostali na to privilégium. Vydal im ho pápež Simmacus pred rokom 514. Bol to protiariánsky ľudový prostriedok. Na to privilégium sa odvolával na splitských synodách biskup gréckeho obradu, Gregor z Ninu. Dal si to privilégium znovu potvrdiť v Ríme. O „misi z Vlach“ nemáme pre Nitru nateraz doklad.

Pribinovi šľachtici začali si na svojich hradištiach budovať kostoly a získavali kňazov na misijné fary. Medzi vidieckym ľudom mali úspech misionári z Dalmácie („iz Griek“). Ti do Nitry prišli zo Zadunajska. Tam mali 10 kláštorov. Najsevernejší bol v Györi. Nemecká misia

mala podporu kniežacieho dvora. Pribinova politika v súvisе s Nemcami mala najmä v obchode veľký úspech. Navyše knieža mal bohatý hradný poklad, lebo mal úradný príjem z rudných baní. Moravský Mojmir pociťoval nebezpečenstvo z Pribinovej politiky. Keď nastali v Nemecku rozbroje, začal útočiť na Pribinove kniežatstvo. Pribina takticky previezol svoje poklady k rodine svojej manželky. Neskôr z toho platil stavby kostolov v darovanom kniežatstve pod Balatonom. Keď sa Mojmirove vojská blížili k Nitre, odišiel so svojimi vernými „družníkmi“ do Východnej marky. Tam približne po 10 rokoch mu kráľ Ludovít Nemeč pridelil rozsiahle územie - Blatenské kniežatstvo.

Mojmír I. ako franský vazal vyhnal Pribinu bez povolenia kráľa. Ten na to jeho svojvoľné počínanie nezabudol. Roku 846 ho ako svojho vazala odvolal z funkcie. Na jeho miesto dosadil Rastica - jeho synovca. Ten sa po čase pokúšal vymaniť z vazalstva. Preto roku 855 kráľ Ludovít Nemeč vtrhol s vojskom na Moravu. Nemohol však dobyť Rasticovo rodové sídlo - mesto Moravu. Bolo v areáli rieky Moravy perfektne vybudované. Rastic využil priateľstvo s kráľovým synom Karolmanom, ktorý dostal do správy Východnú marku. Rastic s ním uzavrel roku 858 mierovú zmluvu. Zabezpečil si voľné ruky a začal uvažovať o vymanení sa z politického i cirkevného vazalstva. Chcel mať samostatnú cirkevnú provinciu podriadenú pápežovi v Ríme. Za týchto pokojných udalostí poslal posolstvo k pápežovi Mikulášovi I. (858-867) do Ríma. Na začiatok chcel misijného biskupa, ktorý by vychoval kňazské kádre. V Ríme a v Itálii takého muža, znalého slovenského jazyka, nemali. Po porádach sa dohodli, že skúsia šľastie v Carihrade. A tam takého muža cisár Michal III. mal - filozofa Konštantína. Cisár po príprave vypravil veľké posolstvo na Moravu k Rasticovi.

Tak začal Konštantín so svojimi ľuďmi školiť kňazský dorast pre budúcu cirkevnú provinciu. Nitru Rastic zveril svojmu synovcovi Svätoplukovi. Ten si vybral za kancelára kniežacieho dvora nemeckého benediktína Wichinga

vodom došiel do Ríma, kde ho pred mestom pápež Hadrián II. vítal s duchovenstvom a mešťanmi. V striebornej truhličke niesli do Ríma relikvie pápeža Klimenta, nájdené pri Chersone.

V Ríme sa udalosti zamotali. Konštantín ochorel, vstúpil do rehole a prijal mníšske meno Cyril. Z predsmrtnej modlitby vyplýva, že sa mal na Moravu vrátiť ako biskup zvereného stáda. Nakoniec po smrti, na zásah blatenského kniežaťa Kočeľa, Hadrián II. posla Rasticovi, Svätoplukovi a Kočeľovi Metoda ako misijného arcibiskupa pre tri kniežatstvá. Titul dostal k zaniknutému arcibiskupstvu v Sremskej Mitrovici. Bavorskí biskupi boli proti Rímu bezmocní, ale intrigovali voči Kočeľovi. Keď Svätopluk zradil Rastislava a nakoniec aj jeho Karolman dal zavrieť, bavorskí biskupi zatkli aj Metoda. Odsúdili ho do kláštora a Rímu ho zapreli. Nakoniec po všetkých zmätkoch sa Svätopluk ujal moci a pápež dal Metoda vyslobodiť a vrátiť na Moravu. Dostal titul arcibiskupa k mestu Morava. Svätopluk požiadal pápeža, aby do Nitry vysvätil za sufragánneho biskupa jeho kancelára Wichinga.

Trojlodnú predrománsku baziliku na bývalom Pribinovom hradišti po konsekrácii Wichinga na biskupa pápež povýšil na katedrálu. Svätopluk mu daroval celý areál (13 ha). Katedrála mala patrocínium bavorského mučenika sv. Emeráma. A tu je ďalšia kauza: Svätá stolica „ab antiquis“ zriaďuje arcibiskupstvo vždy jedného obradu. Taká je prax cez stáročia podľa starého Dekretálneho práva a novodobého Kánonického práva. Keď pápež Ján VIII. zriadil Metodovo arcibiskupstvo, bolo gréckeho obradu. Svätoplukovi na jeho žiadosť dáva výnimku pre šľachticov („comitibus“), ktorí majú už misijné kostoly latinského obradu. Môžu počúvať latinské omše. Námietka historikov, čo nepoznajú cirkevné právo, je tvrdenie, že Nitrianske biskupstvo bolo latinského obradu, lebo biskup Wiching bol latinského obradu. Veľmi „ľudová“ oponencia. Zabúdajú, že aj dnes v Ríme riadi Kongregáciu pre východné cirkvi kardinál latinského obradu. Mukačevské biskupstvo so sídlom v Užhorode riadi biskup Šašik, Slovák latinského obradu. Navyše ani Prešovské biskupstvo nebolo zapojené do latinskej slovenskej provincie. Toto biskupstvo v Nitre malo po Wichingovom úteku ďalších biskupov gréckeho obradu po obnovení cirkevnej provincie za Mojmira II. (899). Zaniklo za vlády Kolo-

mana. Na jeho území bolo zriadené roku 1110 Nitrianske latinské prepošstvo. Jeho prepošt sa zúčastnil roku 1114 na ostrihomskej synode. Až po tej synode kráľ Koloman založil latinské biskupstvo, lebo roku 1115 sa objavuje prvý latinský biskup. Taký bol beh sveta: kráľ Štefan I. obsadené územie Slovenska pripojil ako latinské pastoračné územie Ostrihomu. Nitrianske latinské biskupstvo sa šírilo na sever z dobytého územia chorvátskym bénom za Ladislava I. Skončilo na poľskej hranici.

Latinskí nitrianski biskupi mali svoje sídlo na Pribinovom vršku až do roku 1353, keď na hrade bola otvorená nová bazilika. Hrad dostal biskup Paška roku 1281 od kráľa Ladislava Kumánskeho. Sídlit' a stavať na hrade biskupi nemohli, lebo ho viackrát nepriatelia zničili. Až biskup Meško sa roku 1333 dal do odstraňovania ruín a chystal miesto na hradnú katedrálu. No stavali ju až jeho nástupcovia za kráľa Karola Róberta a dokončili za jeho syna Ladislava Veľkého. Pri stavbe biskupstvu pomohol kráľ Karol Róbert zrušením glagolských kláštorov v Uhorsku na synode roku 1342 na Vyšehrade. Majetky glagolského kláštora na Zobore daroval Nitrianskemu biskupstvu aj s kláštorom.

Archeológ PhDr. Belo Pola ma upozornil, že Pribinovo hradisko aj s bazilikou je totožné s areálom rehole piaristov po roku 1701. V tom roku začali stavať chrám sv. Ladislava. Preto s pomocou Ing. Arch. Vlada Libanta som bol uvedený u provinciála o. Kováča vo februári roku 2015. Za necelú hodinu som s provinciálom prezrel dvory a budovy s pohľadom z dvora. Pri návrate do kláštora pod oltárnou časťou chrámu som zbadal prastaré dvere. Na otázku: „Kam vedú?“ som dostal odpoveď, že „do Starej krypty.“ O týždeň sme ju s Vladom Libantom a s kláštornou asistenciou po 300 rokoch otvorili a stali sme sa svedkami tajomstva Starej krypty a Novej za ňou. Po vyhotovení plánu podzemia, odovzdáme „kauzu“ sídelnému biskupovi, novému provinciálovi a Archeologickému ústavu.

Z kusých správ vieme, že piaristi dostali ruinu predrománskej trojlodnej baziliky, ktorú vypálili Tököliho vojaci pri ťažení na Viedeň. Oni v Starej krypte rozbili truhly a hľadali zlato. Šesť kolumbárii na ľavej strane neporušili. V samotnej starej bazilike boli schody do krypty prikryté pieskovcovými platňami. Pred oltárom bol hrob, v ktorom bol pochovaný pred beatifikáciou roku 1083 Andrej a Beňadik. Latinskí biskupi do roku 1353 boli asi pochovaní pod loďou katedrály. Chrám sv. Ladislava treba podrobiť archeologickému výskumu včítane výbavy kolumbárii. Viac títo dvaja „lokálpatrioti“ a amatéri nemôžu urobiť. Na to treba inštitúciu a peniaze. Prajeme im zdar.

ANTON SEMEŠ

Skončil sa XVII. ročník literárnej súťaže O cenu Slovenského učeného tovarišstva

Do XVII. ročníka celoslovenskej literárnej súťaže O CENU SLOVENSKEHO UČENÉHO TOVARIŠSTVA 2014/2015 sa prihlásilo 133 účastníkov, čo je pre nás ako organizátorov potešiteľné. Z toho 79 autorov poézie a 54 autorov prózy.

Súťažné práce hodnotili pod vedením básnika Teodora Križku aj tohto roku literárny vedec Jan Gallik a Eva Jarábková.

Po dlhých 10 rokov sme mali slávnostné vyhodnotenia literárnej tvorby v historickej sále Spolku svätého Vojtecha, kam Literárny klub Bernolák a Slovenské učené tovarišstvo akosi aj historicky prináleží. Tento rok nás prichýlilo Mesto Trnava a slávnostné vyhodnotenie bolo v zasadačke mestského zastupiteľstva.

V predchádzajúcich rokoch bývali vyhodnotenia či lepšie povedané naše stretnutia s autormi, dvojdnové. Prvý deň bol venovaný odovzdávaniu ocenení a hodnotiacemu semináru, druhý deň sme venovali Literárnej turistike.

Po niekoľko rokov sme sa chodili pokloniť do Naháča Jurajovi Fándlymu, na Dobrú Vodu Jánovi Hollému (23. marca 2015 sme si pripomenuli 230. výročie jeho narodenia) a na záver nás privítala sestra predstaviteľka katolíckej moderny Pavla Ušáka Olivu – Hanka Kostolanská v ich rodnom dome v Kátlovciach. Účastníci Literárnej turistiky mali nezabudnuteľné zážitky.

Vraví sa, že Duch Svätý veje kadiaľ chce. A tak nás tento rok zavial do malej dedinky Doľany, odkiaľ pochádzajú naši dvaja význační literárni veličníci: Juraj Fándly a Juraj Palkovič. V tomto roku si pripomenieme 265. výročie narodenia Juraja Fándlyho, tajomníka Slovenského učeného tovarišstva a 180. výročie úmrtia Juraja Palkoviča, ktorý bol po Bernolákovej smrti vedúcou osobnosťou bernolákovcov, zaslúžil sa o vydanie básní Jána Hollého, či o financovanie a vydanie diel A. Bernoláka, hlavne jeho viacväzbového Slovára. Návšteva Dolian nám okrem toho ponúkla veľa reálií: miesto posledného odpočinku J. Fándlyho, zaujímavé náhrobky, kostoly, kaplnky, jaskynku, kalváriu, mlyn či vinárstvo... ktoré súvisia so spomínanými osobnosťami.

ADRIENA HORVÁTHOVÁ

CENA PREDSEDU
TRNAVSKÉHO
SAMOSPRÁVNEHO
KRAJA:
JANA JUDINYOVÁ
TRNAVA

CENA MATICE SLOVENSKEJ
DOBROSLAVA LUKNÁROVÁ,
BRATISLAVA

CENA PRIMÁTORA
MESTA TRNAVA:
ADRIANA KONDLOVÁ
TRNAVA

POÉZIA

I. KATEGÓRIA

1. MIESTO NEUDELENÉ
2. MIESTO IVANA ŠAFFOVÁ, MICHALOVCE
3. MIESTO LENKA RUSŇÁKOVÁ, TOPOĽČANY

II. KATEGÓRIA

1. MIESTO NEUDELENÉ
2. MIESTO JÁN KOVÁČIK, RUDNO NAD HRONOM
3. MIESTO JANA BIGANIČOVÁ, STARÁ LUBOVŇA

III. KATEGÓRIA

1. MIESTO PETER ŠIPOŠ, TOPOĽČANY
2. MIESTO MÁRIA MALÁ, LUTILA
3. MIESTO EMÍLIA FILIPOVÁ, SVÄTÝ PETER PRI KOMÁRNE

PRÓZA

I. KATEGÓRIA

1. MIESTO MAREK MORAVČÍK, BZINCE
2. MIESTO KAROLÍNA FRITZOVÁ, PREŠOV
3. MIESTO ANETA MILATOVÁ, TOPOĽČANY

II. KATEGÓRIA

1. MIESTO ANDREA KVAŠAYOVÁ, POVAŽSKÁ BYSTRICA
2. MIESTO DOMINIKA CHRASTOVÁ,
3. MIESTO JANA HUSÁROVÁ, ŽIAR NAD HRONOM
3. MIESTO KATARÍNA JANČEKOVÁ, VEĽKÉ BEDZANY

III. KATEGÓRIA

1. MIESTO JOZEF PÁLENÍK, SVINNÁ
2. MIESTO RICHARD R. SENČEK, BANSKÁ BYSTRICA
2. MIESTO JÁN VANÍK, BRUSNO
3. MIESTO EVA MASNÁ, LIETAVA
3. MIESTO VIERA PAVLENDOVÁ, MICHALANY

TEODOR KRIŽKA

NAMIESTO LÚČENIA

Veruže nepripraveného ma zastihla správa o odchode pani učiteľky Márie Návojojovej, ktorá sa vyše pol storočia venovala deťom. Táto správa, vlastne blesk z jasného neba, akoby ma drsnou rukou chytila pod hrdlo. Jej duša je už u Toho, komu takým neopakovateľným spôsobom slúžila. Strelili sme sa po vydaní mojej knihy básni pre deti Pošepkala vložka nehu do oblôčka, ktorej verše poznala napamäť. V porotách recitačných súťaží bolo pre mňa najväčším zážitkom sledovať, ako pani Mária pohybuje ústami spolu so svojim malým recitátorom, akoby telepaticky, na diaľku pomocou neviditeľných nitiek posúvala pery svojho zverenca. A posúvala ich veru vynikajúco, veď nespočetné množstvo víťazstiev v recitačných súťažiach, ale aj v súťažiach výtvarných, svedčí najvýrečnejšie o všetkom. Ako sa inak rozlúčiť s človekom, ktorý toľko detí naučil chápať poéziu, ak nie básňou. Drahá pani učiteľka, prijmite teda moju vďaka a učte tam hore, na nebesiach, anjelov všetky tie básne, kým sa stretneme.

Za pani učiteľkou Máriou Návojojovou

Z topoľov sneží, tisíc beláskov
sadá si na máj, na zavreté viečka.
Kto dozrel k láske, musí za láskou.
Každý deň bez nej vlastne k láske mešká.

Nebola trieda, bol to malý chrám,
lavica - oltár, na oltári farby.
Pastelkami sa k dobrým nebesám
modlili prsty maličkých, že aj ja by

som chcel byť taký nepopísaný
ako ten papier, čo tak voňal bielo.
Aj ja som v básni taký... Či sa mi
len zdá, že krásou duša kriesi telo?

Nebola trieda, bola kaplnka,
v tej kaplnôčke živšie bolo, zdá sa,
než okolo. Tam rovno do slnka
učila deti pozerat' sa krása.

Nebola trieda, bol to kostolík.
Nebola učiteľka, bola mama -
ako z rozprávky, ako z bukolík
a nikdy, nikdy nechodila sama.

Chodievali s ňou deti údely,
akoby práve zostúpili z neba,
deliac sa o poslednú košeľu,
veru až do ostatku samých seba.

Trieda je prázdna, možno poviete,
utíchli básne, čo tak zneli skromne.

Nie je to pravda, žijú vo svete
a ak nie v ňom, tak žijú aspoň vo mne.

Vytesal by som pomník zo skaly,
ale som básnik, sochár ani trochu.
No detské srdcia, ktoré šepkali
verše, už za mňa postavili sochu.

To je tá živá socha detských úst -
ponesú vašu tichú lásku ďalej.
Z oblohy sneží. Nežný biely prst
na viečka kladie topoľová alej.

Kto dozrel k láske, musí za láskou.
Každý deň bez nej vlastne k Bohu mešká.
Z topoľov sneží. Tisíc beláskov
sadá si na máj, na zavreté viečka.

(Pokračovanie zo 4. strany)

HABSBURSKO - OSMANSKÉ SÚPERENIE

Osmanská ríša ako vojenské impérium od svojho vzniku v roku 1299 (Osman I.) robila výboje na všetky strany, v Ázii, v Afrike, aj v Európe. Z dnešného pohľadu môžeme súdiť, že vrcholom dobovačnej politiky bolo obdobie vlády Sulejmana I. (1520-1566) Zákonodarcu (Kamuni), v Európe skôr označovaného za Sulejmana Nádherný. K Osmanskému impériu pričlenil nielen Uhorské kráľovstvo, ale aj Rodos vo východnom stredomorí, a južný Irak s centrom v Bagdade. Za jeho vlády sa Osmanská ríša rozprestierala od pevnosti Nové Zámky na severnej strane Dunaja až po Abesíniu a dnešné Somálsko na juhu; na východe od irackej Basry a zakaukazského Širvanu až po Alžír a Maroko na západe.

Už jeho otec Selim I. zvaný Krutý si podrobil Mekku a Medinu v Arabsku a vzal na seba aj funkciu kalifa a stal sa ochrancom navštevujúcich miest islamu. Jeho syn sa považoval za následníka Alexandra Veľkého a dediča svetovej ríše.

Sulejman I., len čo si upevnil moc v Malej Ázii, nasmeroval svoje výboje do strednej Európy. Obkľučil Belehrad a začal ho ostreľovať ťažkým delostrelectvom z ostrova uprostred Dunaja. Posádka, ktorá mala iba 700 vojakov a z Uhorského kráľovstva jej neprišla žiadna pomoc, v auguste 1521 kapitulovala. Správa o dobytí jednej z najsilnejších kresťanských pevností sa rozniesla po celej Európe a vzbudzovala strach. Cesta na ovládnutie Uhorského kráľovstva bola pre Sulejmana I. otvorená... On to aj náležito využil. Sulejman I. bol mimoriadny tým, že osobne viedol všetky vojnové ťaženia. Bolo ich trinásť, desať do Európy proti kresťanským panovníkom a tri smerom na východ proti Safijovskej ríši a jej šiitskemu perskému šachovi Tahmáspovi I. (1524-1576)

Osmanská diplomacia diskretné pripravovala Sulejmanovi cestu už rad rokov dopredu. V tomto smere postupovali cieľavedome všade pri svojich výbojoch. Najskôr zistili slabiny nepriateľa, vnútorné i medzinárodné rozpory a potom pôsobili na ich prehĺbovanie a k tomu využívali všetky prostriedky, vrátane finančných a mocenských. Ako príklad môžeme uviesť prípad, ktorý charakterizuje vzťahy Francúzska a Habsburgovcov. Keď francúzsky kráľ František II. v prehranej bitke s Rakúskom v Taliansku 24. januára 1525 padol do zajatia a španielski Habsburgovci kládli vysoké požiadavky na jeho prepustenie, francúzska kráľovná matka obrátila sa na sultána Sulejmana I., aby vojensky udrel na Habsburgovcov v strednej Európe a pomohol jej synovi. Ten jej pohotovo odkázal: „Náš kôň je osedlaný a naša šabl'a je pripravená“. O rok porazil uhorské vojská pri Moháči a o tri roky obľahol Viedeň. (Táto udalosť do istej miery osvetľuje vzťahy medzi Osmanským impériom a Francúzskym kráľovstvom.)

OD BITKY PRI VARNE (1444) PO BITKU PRI MOHÁČI

Od katastrofálnej porážky kresťanských armád v poslednej výprave na Balkán v „bitke národov“ pri Varne v roku 1444, v ktorej padol aj uhorský kráľ Vladislav (Varenčik), môžeme zjednodušene povedať, nastalo storočie postupného úpadku vplyvu Uhorského kráľovstva na udalosti na Balkáne. Zatiaľ čo veľká časť európskych štátov v druhej polovici

Osmanuské impérium ohrozuje Rím

15. storočia nastúpila na cestu hospodárskeho rozvoja, Uhorsko naopak, upadalo.

Kráľovi Matejovi Korvínovi (1458-1490) nemožno uprieť snahu pozdvihnúť stavovskú monarchiu centralizáciou moci, ale bol to aj on sám, čo trvácnosť svojich reforiem v posledných desaťročiach svojej vlády podkopával svojou dobovačnou politikou na západe. Vo vojnách o český trón a cisársku korunu vyčerpával vojenskú silu krajiny namiesto toho, aby ju použil na boj proti tureckej expanzii na južných hraniciach Uhorského kráľovstva. So sultánom Bajazidom uzavrel mier. To umožnilo Osmanskej ríši za ten čas upevniť a rozšíriť svoje pozície na Balkáne. Vojnou so svojimi susedmi dostal krajinu do izolácie.

Nástupom Vladislava Jagelovského (1490-1516) na uhorský trón, ktorý bol už predtým zvolený za českého kráľa (1471) sa odstránil konflikt s Českým kráľovstvom a vytvorila sa aj uhorsko-česká personálna únia, ale na posilnenie krajiny v zápase s Osmanskou ríšou to nemalo vonkoncom žiaden pozitívny účinok, naopak, viedlo to k rýchlemu úpadku kráľovskej moci v Uhorsku. Uhorská šľachta, nespokojná s vládou Mateja Korvína, prijala Vladislava preto, že bol známy v Čechách ako „kráľ dobre“ a zaviazala ho pri voľbe k tomu, že odvolá všetky reformy svojho predchodcu a bude rešpektovať ich práva: že bude trvale sídlit' v Uhorsku a vyberať si poradcov iba z radov uhorských veľmožov, že bude brániť krajinu za pomoci vlastného vojska, udržiavaného zo svojej kráľovskej pokladnice a že žoldnierska armáda z dôb kráľa Mateja bude rozpustená. Trvala na návrate starého daňového a vojenského banderálneho systému podľa vôle šľachty.

Okrem toho Vladislav Jagelovský musel hneď pri svojom nástupe na uhorský trón bojovať proti ďalším dvom uchádzačom o uhorskú korunu, a to proti cisárovi Maximiliánovi Habsburskému a svojmu bratovi poľskému kráľovičovi Jánovi Olbrachtovi. Za pomoci žoldnierskej kráľovskej armády, ktorá ešte zostala po kráľovi Matejovi, Vladislav vyhral vojenské sily svojho mladšieho brata z východného Slovenska a s Maximiliánom uzavrel v roku 1491 v Bratislave mier, ktorým sa zriekol všetkých rakúskych výbojov kráľa Mateja a uznal nástupníctvo Maximiliána na uhorský trón, ak by sám nemal mužských potomkov.?

Kráľ sa dostal úplne pod vplyv bohatých magnátov a cirkevných veľmožov, ktorí sa však obohacovali na úkor jeho majetkov a príjmov. Žoldnierska kráľovská armáda nedostala už v r. 1492 riadny žold a keď sa v tábore pri Topoľčanoch vzbúrila, odvedli uhorskí magnáti jednotlivé časti na južné hranice Uhorska, kde ich rozptýlené nechali na pospas pustošiacim Turkom.

Proti tejto magnátskej oligarchii, sympatizujúcej poväčšine s Habsburgovcami, sa sformovala opozícia strednej a drobnej šľachty (zemianstva), požadujúca zrovnoprávnenie pri správe krajiny a na snemoch. Táto šľachtická opozícia mala proti-habsburské zameranie a preto sa nie-

kedy označovala ako „národná“. Štefan z Vrbovca (Werböczi) pripravil zbierku šľachtických práv, ktorá vošla do dejín Uhorska pod názvom „Tripartitum“. Táto šľachtická opozícia bola však tiež pod vplyvom jednotlivých magnátov, predovšetkým Jána Zápoľského, ktorý sa usiloval stať sa po smrti Vladislava uhorským kráľom. V jeho záujme opozícia presadila na sneme v roku 1505 zákon, že uhorská koruna sa už nesmie viac dostať na hlavu cudzince a prinútila kráľa, aby zrušil dohodu o nástupníctve s Maximiliánom Habsburským z r. 1491 a vypovedal mu vojnu. Vojna sa však skončila víťazstvom Maximiliána a Vladislav roku 1506 musel s ním uzavrieť novú dohodu, ktorou sa opäť potvrdzovali nástupnícke nároky Habsburgovcov na uhorský trón. Keď sa však Vladislavovi narodil syn Ludovít, Zápoľského aspirácie na uhorský trón sa oddialili.

Pravda, ani táto šľachtická opozícia nemala záujem o upevnenie ústrednej kráľovskej moci, ani o hospodársky rozvoj krajiny. Pokiaľ bojovala proti rozkrádaniu kráľovského majetku a politickej nadvláde magnátov, robila tak predovšetkým zo svojich osobných záujmov. Jej program bol v podstate tak isto deštruktívny ako politika barónsko-magnátskej oligarchie. Veď šľachtická opozícia presadila, že bola obmedzená sloboda sťahovania poddaných a všemožne odbúraval výsady miest, čím vážne poškodzovala ďalší hospodársky rozvoj krajiny.

ROZKLAD UHORSKÉHO KRÁĽOVSTVA A JEHO POROBENIE

Tieto rozpory a rozbroje rozdelili uhorskú vládnucu triedu do dvoch táborov práve v čase, keď každým rokom vzrastalo turecké nebezpečenstvo. O tomto nebezpečenstve sa síce na oboch stranách i na snemoch veľa hovorilo, ale na jeho odvrátenie sa neurobilo nič. Obmedzenie ústrednej kráľovskej moci a zrušenie vojenskej organizácie kráľa Mateja Korvína oslabili krajinu a uľahčili nepriateľovi zmocniť sa krajiny. Najväčším problémom bolo totiž to, že uhorská šľachta, na ktorej teraz spočívala všetka ťarcha a zodpovednosť za obranu krajiny, nemala vôbec chuť ísť do vojny s Osmanským impériom.

Kráľ Vladislav sa síce pokúšal predísť katastrofe a po uzavretí spojenectva s pápežom, Francúzskom, Benátkami a s Poľskom vypovedal vojnu Turkom v roku 1500. Avšak na hanbu svoju i celej ríše nemohol ju vôbec začať, pretože šľachtické vojská sa na jeho vyzvanie vôbec nezhrmáždili. A tak až v roku 1514 vyhlásil pápež Lev X. krížovú výpravu proti Turkom a jej organizáciou poveril uhorského prímasa arcibiskupa Tomáša Bakóca (Bakóca), ktorému udelil okrem toho aj hodnosť patriarchu Turkami okupovaného Konštantinopolu.

Myšlienka krížovej výpravy, vyhlásená pápežskou bulou v kostoloch v celom Uhorskom kráľovstve na veľkonočné sviatky našla veľkú odzvu a množstvo prívržencov najmä medzi nižšími vrstvami uhorskej spoločnosti. V národe znovu oživila nádej, že sa predsa len podarí spoločnými silami oslobodiť krajinu od tu-

reckého nebezpečenstva. Zo všetkých kútov krajiny začali sa pod bielymi zástavami s červeným krížom zhromažďovať príslušníci drobnej šľachty, ale najmä masy poddaného ľudu, dedinskej a mestskej chudoby do okolia Pešti a niektorých iných miest. Ich počet sa odhaduje na viac ako 80 tisíc. Keď uhorskí feudáli uvideli také veľké zoskupenia ozbrojeného poddaného ľudu, veľmi sa prestrašili. Začali krížovú výpravu otvorene bojkotovať. Zhrmaždenému vojsku prestali dodávať potraviny a žiadali, aby sa zabránilo ďalšiemu zhromažďovaniu poddaného ľudu, pretože na ich majetkoch nemá kto vykonávať poľnohospodárske práce.

Tomášovi Bakócovi nezbyvalo nič iné, než na ich nátlak zakázať pod cirkevnou kľatbou ďalšie zhromažďovanie poddaných a zhrmaždeným krížiakom nariadiť, aby rýchlejšie odišli na južné hranice proti Turkom. Stalo sa tak dňa 23. mája 1514. Zhrmaždeným masám poddaných nikto nedal ani finančné prostriedky, ani potraviny, ani potrebnú výzbroj. Vtedy ľudia pochopili, že ide bez potrebných peňazí, potravín a výzbroje. Zhrmaždené masy ľudu videli v tom zo strany šľachty otvorenú zradu a tak namiesto krížovej výpravy začalo v Uhorsku veľké roľnícke povstanie, ktoré zachvátilo takmer celú centrálnu časť krajiny. Rozhádaná šľachta sa ihneď zjednotila proti spoločnému nepriateľovi a na čele s kráľom utopili povstanie v krvi. K porážke povstania podstatne prispel vodca „národnej“ šľachtickej opozície Ján Zápoľský, ktorý so svojim vojskom porazil hlavný voj povstalcov vedený vodcom povstania Jurajom Dóžom pri Temešvári. Nasledovala krutá pomsta nielen na účastníkoch povstania, ale na celom poddanom ľude: zbavili ho slobody sťahovania a zatlačili do nevoľníckeho postavenia. Zbedačený a znevoľnený ľud prestal mať záujem o ďalšiu obranu krajiny, ktorá sa dostávala čoraz do ťažšieho postavenia v očakávanom stretnutí s dobovačnou osmanskou armádou.

Pozornosť, ktorú sme venovali vláde Vladislava Jagelovského, slúži k tomu, aby čitateľa postihli korene morálneho a politického rozkladu Uhorského kráľovstva a pochopili, aká feudálna anarchia postupne rozložila tento, kedysi silný štát, aby sa nakoniec stal lacnou korisťou Osmanského impéria, ktoré ho bedlivo pozorovalo a pripravovalo sa na svoj hviezdny okamih. V Konštantinopole práve tak ako aj v Edirne vedeli o Uhorsku všetko, v Uhorskom kráľovstve ani dvor, ani šľachta sa o zábery Veľkej Porty takmer vôbec nestarali.

Keď na trón nastúpil Ludovít II. Jagelovský (1516-1526) ústredná kráľovská vláda natoľko upadla, že mladý kráľ sa stal nakoniec hračkou v rukách skupiny veľmožov, ktorá bola práve pri moci a rozkrádala kráľovské majetky a príjmy. Vladislav pred svojou smrťou v roku 1515 znovu potvrdil Habsburgovcom nástupnícke právo na uhorský trón, šľachtická opozícia opäť rozvírila nepokoje. Štefan Werböczi, ktorý medzitým prudko zbohatol, aspiroval na hodnosť palatína a Ján Zápoľský sa znovu usiloval stať sa uhorským kráľom. To ich oboch zanedlho priviedlo

na cestu otvorenej zrady svojej vlasti. Politické rozbroje sa odrazili aj v hospodárskej oblasti. Nastala nevyhnutne hospodárska anarchia, ktorá vyvrcholila razením málohodnotných mincí v rokoch 1521-1526. Zhoršenie hospodárskych a sociálnych podmienok a hladové mzdy dali podnet k povstaniu baníkov v stredoslovenských banských mestách v rokoch 1525-1526, ktoré bolo opäť krvavo potlačené za priamej účasti Štefana Werböcziho, ktorý bol predsedom hrdelného súdu nad povstalcami.

Celú beznádejnú politickú a vojenskú situáciu v Uhorsku charakterizoval výrok pápežského legáta z roku 1625 vo svojej správe pre pápežskú stolicu: „Niet tu nijakej vlády, niet peňazí, niet vojska a všade vládne neporiadok. Keby bolo možné zachrániť krajinu za cenu troch zlatých, nenašli by sa traja ľudia, čo by boli ochotní priniesť túto obeť.“

Žiaľbohu, nebolo ani nikoho v Európe, čo by Uhorsku pomohol. Európsky západ bol sústredený na záležitosti reformácie, na francúzsko-habsburskú vojnu. V čase viditeľného ohrozenia Uhorského kráľovstva v máji 1526 sa vytvorila na západe tzv. Cognacká liga proti Habsburgovcom, zahrňujúca okrem Francúzska aj Benátky, Milánsko, ba pristúpil k nej aj pápež Klement VII. Patrónom tejto ligy bol, pochopiteľne, osmanský sultán Sulejman I. V tom čase bolo aj Poľsko ohrované na juhovýchode Turkami a tak Uhorsko bolo odkázané samo na seba. Jeho beznádejnú situáciu pred vpádom Sulejmana I. do Uhorského kráľovstva najlepšie vystihuje správa pápežského nuncia do Ríma:

„Musím otvorene povedať, že táto krajina nie je schopná sa brániť a je vydaná na milosť nepriateľa. Aj z vojny vyjde tak, ako si to bude želať nepriateľ. Veď či si možno predstaviť, aby Uhorsko mohlo viesť vojnu proti celej tureckej moci, keď jeho kráľ a magnáti nerozmýšľajú vôbec o tom, aby vojsko brániace jeho hranice dostalo svoj plat? Kráľ je v takej ťažkej finančnej situácii, že často nemá čím uhradiť výdavky na svoju kuchyňu, magnáti sa svária medzi sebou a šľachta je rozbitá do mnohých proti sebe stojacich skupín. Keby aj zavládla v tejto krajine solidarita a jednota, ako by sa mohli brániť Turkom, keď nemajú k tomu ani najpotrebnejšie vojenské sily, ani výzbroj. Môžu iba raz začať vojnu, ale tá sa skončí ich porážkou.“

To, čo pápežský nuncius vo svojej správe predvídal, sa aj doslova stalo: Slabá a málopočetná uhorská armáda nemohla vzdorovať dobre pripravenej a v bojoch zocelenej osmanskej armáde a vojvodcovským schopnostiam Sulejmana I., jednej z najschopnejších osobností, aké sa dostali ku kormidlu obrovského Osmanského impéria. Okrem toho generalita uhorskej armády rozhodla sa pre začatie bitky zbrklo a nevyčkala ani na české posily, ktoré vraj boli už pri Stolícnom Belehrade. A vrcholom všetkej ignorancie ďalšieho osudu Uhorského kráľovstva bolo to, že pri Debrečine prečkal udalosti Ján Zápoľský, najbohatší uhorský magnát, aspirujúci na uhorskú kráľovskú korunu so svojim armádnym kontingentom bez toho, aby do bitky vôbec zasiahol.

Dňa 29. augusta 1526 Sulejman I. v bitke pri Moháči ukázal Európe, že Uhorsko preň nepredstavuje žiadnu prekážku v postupe na sever. Už v tejto bitke sa prejavil obskúrný postoj časti maďarskej vysokej šľachty, keď Ján Zápoľský s takmer 20-tisícovým sedmohradským vojskom nezasiahol

do bitky pri Moháči. A tak Uhorsko stratilo pri Moháči nielen svojho kráľa, ale aj veľkú časť šľachty a cirkevných hodnostárov.

Porážka uhorskej armády pri Moháči prebrala veľkú časť Európy z ľahostajnosti, najmä keď sa do počuli o tom, ako sultán na druhý deň po víťaznej bitke naložil s tými, čo sa dostali do zajatia. Okolo dvoch tisíc zajatcov, predovšetkým urodzených, dal popraviť, takže z hláv s'atých sa vytvárali malé piramídy.

ZÁPAS O UHORSKO MEDZI DVOMA KRÁĽMI

Historici sa sporia o tom, či Zápoľský mohol alebo nemohol ovplyvniť moháčsku bitku, ale jedno je isté, že uhorská šľachta sledovala svoje záujmy, nevedomujúc si stále vážnosť situácie pre krajinu. Aj Zápoľský sledoval svoje osobné egoistické záujmy - stať sa uhorským kráľom. Nie div, že po smrti Ľudovíta Jagelovského v bitke pri Moháči, (okrem oficiálnej verzie je aj iná verzia o smrti kráľa) sa objavujú dvaja vážni záujemcovia o uhorskú korunu. Prvým je spomínaný Ján Zápoľský, sedmohradský vojvoda a vedúca osobnosť jednej časti uhorskej šľachty a druhým aspirantom na uhorský trón je Ferdinand Habsburský, v tom čase arcivojvoda rakúsky, od r. 1526 zvolený aj za českého kráľa. Ferdinand bol švagrom Ľudovíta Jagelovského a z titulu dedičného práva si robil nárok na Uhorské kráľovstvo. Okrem toho mal v Uhorsku svojich prívržencov. Zápoľský ako jeden z najvplyvnejších uhorských magnátov očakával, že ho uhorská šľachta zvolí priamo ako svojho „národného kráľa.“ Lenže druhá časť uhorskej šľachty podporila Ferdinanda Habsburského, ako uhorského kráľa.

Rozpoltenosť uhorskej šľachty viedla nakoniec k tomu, že za uhorského kráľa boli zvolení obaja: Ján Zápoľský (1526-1540) bol zvolený 11. novembra 1526 v Stoličnom Belehrade a Ferdinand Habsburský 17. decembra 1526 v Prešporku za podpory Márie Habsburskej, vdovy po Ľudovítovi Jagelovskom. Obaja uhorskí kráľi boli korunovaní tou istou svätou uhorskou korunou a tým istým nitrianskym biskupom Štefanom Podmanickým (1512-1530), ktorý síce vyviazol z moháčskej bitky so zdravou kožou, ale dostal sa medzi dve súperiace strany. Ján Zápoľský sa mu vypomstil tým, že Nitru zaujal, biskupa vyhnan a majetky porozdával svojim veľmožom. Ferdinandovi zostalo z celého Uhorského kráľovstva len územie Slovenska a väčšina Chorvátska. Avšak Ferdinand Habsburský bol úspešnejší ako Ján Zápoľský, ktorého dohnal k úteku do Poľska a prinútil ho hľadať spojenectvo v zahraničí.

Vysoká Porta starostlivo sledovala udalosti v Uhorsku, tým viacej, že si svoje právo na zasahovanie do politického vývoja vybojovala pri Moháči porážkou uhorskej armády. Čakala na svoj vhodný okamih a ten nadišiel vtedy, keď Ján Zápoľský ako uhorský kráľ začal strácať pôdu pod nohami. Ferdinandovi Habsburskému sa totiž po odchode tureckej armády podarilo s pomocou vojsk svojho brata, cisára svätej rímskej ríše a špa-

nielskeho kráľa Karola V. vytlačiť Zápoľského z centrálneho Uhorska a obsadiť Budín. Zápoľský sa stiahol do Sedmohradska a po prehranej bitke pri Košiciach roku 1528 hľadal pomoc najskôr v Poľsku, ale potom sa obrátil s prosíkom na Sulejmana I. Veľká Porta bola na tento okamih pripravená. A tak Hieronimus Laski, Zápoľského vyslanec pri Vysokej Porte, uzavrel v roku 1528 strategické spojenectvo so Sulejmanom proti Ferdinandovi. V zmluve sa na jednej strane Zápoľský uznáva za jediného panovníka Uhorského kráľovstva, na druhej strane potom, čo Uhorsko s pomocou osmanskej armády získajú späť, stane sa tureckým vazalom a spojencom v boji proti Habsburgovcom. (Okrem toho sultán sa ešte poistil a tajne uzavrel zmluvu s francúzskym kráľom Františkom I. ako spojencom voči spoločnému nepriateľovi - Habsburgovcom). Veľká Porta týmto dostala zmluvný, právny podklad k intervencii v Uhorskom kráľovstve, o čom sa v povrchných dejepisných čítankách nehovorí. Osud Uhorského kráľovstva bol týmto aktom spečatený. Čo nasledovalo?

V nasledujúcom roku 1529 Sulejman I. vpadol opäť do Uhorska. V auguste sa sultán s vojskom utáboril na mieste niekdajšej moháčskej bitky. Iróniou osudu prijal vazalskú poctu od Zápoľského práve na tomto mieste. Toto správanie sa Zápoľského oživilo a zosilnilo podozrenie o príčinách jeho „omeškania sa“ v účasti na moháčskej bitke v roku 1526. Osmanská armáda sa v Uhorsku usadila natrvalo - na poldruha storočia až pokým po bitke pri Viedni 1683 nebol dobytý aj Budín spojenými cisárskymi a ríšskymi vojskami o dva roky neskôr, roku 1686.

Plieniaci osmanské vojská dobyli pre Zápoľského centrálnu oblasť Uhorska a po prvýkrát Sulejman osobne ohrozil Viedeň. Ale dobyt' ju sa mu nepodarilo. Keď v nasledujúcom roku Ferdinand obľahol Budín, prišli Zápoľskému na pomoc tentoraz vojská belehradského bega Mehmeda pašu. Po zatlačení cisárskych vojsk vyplenili turecké hordy v dvoch výpravách - v septembri a v decembri 1530 - Považie až k Trnave a Piešťanom, Ponitrie až k Bojniciam a pozdĺž Hrona prenikli až k Hronskému Beňadiku. Okrem bohatéj koristi odviekli do zajatia vyše 40 tisíc ľudí a za sebou zanechali spustošenú krajinu. Panstvo Ferdinanda Habsburského sa zúžilo viacmenej na úzky pás rakúsko - uhorského pohraničia (západne od Blatenského jazera a povodie rieky Ráby), ako aj slovenské stolice na severe a časť severozápadného Chorvátska.

ROK 1541 - UHORSKO SÚČASŤOU OSMANSKÉJ RÍŠE

Pre dohasínajúci organizmus stredovekého uhorského štátu po tragickej moháčskej bitke nebolo ani tak dôležité, ktorý zo sporných monarchov sa zmocní vlády nad porazenou krajinou, ako to, k čomu sa rozhodne sultán najmocnejšej svetovej ríše, Sulejman I. On si to v plnej miere uvedomoval a v súlade s tým aj konal. Pravidelne zasahoval do vývoja udalostí, ak sa mu zdalo, že nie sú jeho záujmy.

Rok 1528, keď Ján Zápoľský pri Košiciach utrpel od Ferdinanda Habsburského porážku, je významný aj tým, že do Konštantinopolu po prvýkrát prichádza habsburský vyslanec. Je to významný krok vo vývine udalostí v zápase o strednú Európu, keď Vysoká Porta si uvedomila, že partnerom sa pre ňu stávajú Habsburgovci a nie predstavitelia uhorskej šľachty. Tento krok mal aj nasledujúce ťažké dôsledky pre Uhorsko. Štvrtá vojenská výprava Sulejmana do Uhorska v roku 1532 mala za cieľ opäť Viedeň a bola vedená západne cez Štajersko a bola zastavená v západnom Uhorsku hrdiškými obrancami pevnosti Kysak (maď. Kőszeg), ktorým velil chorvátsky šľachtic Mikuláš Jurišič. Sultán stratil veľa času a preto už nepostupoval na Viedeň a preto cez Štajersko, Korutánsko a Chorvátsko sa vrátil späť. V roku 1533 uzatvára sa tzv. Carhradský mier medzi Osmanmi a Habsburgovcami.

Zatiaľ v Uhorsku pokračoval zápas medzi dvoma rivalmi, až kým nerezignovali a nedohodli sa na rozdelení moci. Jánovi Zápoľskému sa nedlho pred smrťou narodil syn Ján Žigmund a tým sa veci opäť skomplikovali. Zápoľského tábor vyhlásil za kráľa malého Jána Žigmunda, čo, pochopiteľne, neuznala Ferdinanda strana a jeho veliteľ Viliam Roggendorf v roku 1540 opäť obľahol Budín. Nato sa Sulejman rozhodol urobiť definitívny koniec týmto sporom v záujme oslabenia Habsburgovcov a v auguste 1541 vtrhol s vojskami belehradského beglerbega do Uhorska, dňa 29. augusta 1541 bez boja obsadili Budín a zostali tam natrvalo, takmer na stopäťdesiat rokov, pokým ich v roku 1686 nevydurali cisárske a ríšske vojská pod velením Karola Lotrinského.

Uhorské kráľovstvo sa tak rozdelilo na tri časti. Sulejman väčšiu časť Uhorského kráľovstva začlenil do svojej ríše ako provinciu - ejálet (tiež vejálet, pašalík), podriadenú priamo centrálnej vláde, Vysokej Porte. Ferdinandovi zostal zbytok: dnešné Slovensko, oklieštené Chorvátsko a pás územia pozdĺž súčasnej východnej hranice Rakúska a niektoré časti Zatiaisia v dnešnom východnom Maďarsku, ako tzv. Kráľovské Uhorsko. Hranica medzi islamskou a kresťanskou civilizáciou sa posunula až k Dunaju, do priestoru dnešnej slovensko-maďarskej hranice.

Zápoľského synovi Jánovi Žigmundovi zostalo Sedmohradsko, ktoré se stalo viacmenej samostatným štátom závislým na osmanskej ríši. V roku 1570 mladý Zápoľský sa zriekol titulu uhorského a chorvátskeho kráľa a ponechal si len hodnosť sedmohradského kniežata. O rok neskôr zomrel bezdetný a tým rod Zápoľskovcov zmizol zo scény dejín, ale Sedmohradsko si svoje samostatné postavenie udržalo. Z hľadiska ďalšieho historického vývoja v maďarskej interpretácii uhorských dejín sa Sedmohradsko stalo východiskom protihabsburských rebélií a istým rudimentom uhorskej kráľovskej minulosti, zatiaľ čo rumunskí historici považujú Sedmohradsko popri Valašsku a Moldavsku za tretiu historickú časť svojej krajiny.

EMIL VONTORČÍK

Postkresťanský Západ si kope vlastný hrob

Magdi Cristiano Allam (1952), moslim narodený v egyptskej Káhire, mal možnosť chodiť do tamojších katolíckych škôl. V roku 1972 dostal talianske štipendium a do vlasti sa už viac nevrátil. Stal sa novinárom a v roku 2009 -2014 bol aj poslancom Európskeho parlamentu. Rozruch v celom svete spôsobil svojou konverziou na kresťanstvo. Na Bielu sobotu 2008 ho v Bazilike sv. Petra pokrstil sám pápež Benedikt XVI.

Myšlienky jeho kníh a článkov sa podľa niektorých moslimov zhodujú s posolstvom byzantského cisára Manuela II. Paleologa, ktoré citoval aj pápež Benedikt XVI. počas svojej apoštolskej cesty do vlasti, v nemeckom Regensburgu v roku 2006: „Ukáž mi, čo nové priniesol Mohammed a nájdeš iba zlé a nehumánne veci, ako napríklad to, že ti predpísal, aby si vieru, ktorú ti hlásal, širil mečom.“ V súčasnosti píše pre významný taliansky denník Il Giornale, kde sme našli aj nasledujúci jeho článok. (red.)

ZÁPAD, KTORÝ POPIERA PRAVDU O ISLAME JE SPOLUVINNÍKOM GENOCÍDY KREŠŤANOV NA VÝCHODE

Hovorí sa, že teroristi nemajú nič spoločného s islamom, lebo islam je „náboženstvo mieru“. Každodenné masakry vykonané v mene Alaha (a uplatňovanie Koránu), nám ale hovoria presný opak.

Kresťanské obete genocídy, spáchanej islamským terorizmom mali krvavú Veľkú noc. Na svojej vlastnej koži zažili realitu Ježiša Krista, ktorý zomrel na kríži, ale dnes nemohli osláviť jeho zmŕtvychvstanie. Iba v plači mohli spomínať na svoje deti, ktoré boli nemilosrdne zmasakrované vojakmi - lojálnymi k Alahovi len preto, že boli kresťania. Dokáže hrozny a desivý obraz stovky mŕtvov, ktoré ležali na univerzite Garissa v Keni, otriasť našim svedomím?

ZABITE NEVERIACICH KDEKOL'VEK ICH NÁJDETE!

- Pamätám si tú hrôzu, ktorú som zažil, keď som sa v máji 2004 musel vyjadriť k otrasnému obrazu ako americký žid Nick Berg, zajatý Al Kajdou v Iraku, bol podrezaný.

Vo videu potom miestodržiteľ Bin Ládina Abu Musab al Zarqawi po radosnom výkriku „Alah je najväčší!“, predniesol súru Koránu: „Zabite neveriacich, kdekoľvek ich nájdete. Toto je odmena tých, ktorí neveria“ (Korán 2,191). Potom „si uctil Alaha, ktorý oslávil islam svojou podporou, svojou mocou ponížil neveriacich“, a tak dosvedčil, že „Prorok Mohamed - pán milosti, nariadil zofať hlavy niektorým väzňom v Badre (spomienka na bitku pri Badre v roku 624). On je náš príklad a náš vzor dobrého správania“, a - vrazil meč do krku Nicka Berga.

Zostal som šokovaný neľudskou divokosťou, ako odstránila a zbavila sa všetkých hodnôt, ktoré stelesňujú podstatu našej spoločnej ľudskosti: posvätnosť života vlastného i druhých.

Nedávne obrazy masakry kresťanských študentov v univerzitnom kampuse Garissa v Keni sú neporovnateľne otrasnejšie. Tu priam rukolapne cítime vraždenie stoviek nevinných ľudí väčšinou ranou do krku, niektorí boli „len“ s'atí, pričom viacerí boli nútení telefonicky oznámiť svojej rodine vlastnú popravu. Zdivočení somálski teroristi, ktorých vodcom je Al-Šabab, potom čo zvrieskli ako obvykle „Alah je najväčší!“, dodali: „Prišli sme za zabíjať a byť zabíjaní.“ Inšpirovali sa súrou Koránu „Alah kúpil od veriacich ich duše a ich majetky výmenou za záhradu rajskú. Budú bojovať za cestu, ktorú Boh určil, a tak budú zabíjať a budú zabíjaní“ (Korán 9,111). A nemilosrdne zabili čo najviac „nepriateľov islamu“, lebo sa rozhodli urobiť z nich „mučeníkov“, v pevnom presvedčení, že ich pošlú do večného života vedľa Alaha, jeho prorokov a svätých.

BOJUJTE PROTI TÝM, KTORÍ NEVERIA V ALAHA

Zachránili sa iba moslimovia, ktorí vyslovili šahádu - vyznanie viery v Alaha a v jeho Proroka, čo má za následok prihlásenie sa k islamu. Kresťania boli zabíjaní, lebo to chcel Alah:

„Bojujte proti tým, ktorí neveria v Alaha ani v Deň posledný a ktorí nezakazujú to, čo zakázal Alah a jeho Prorok a ktorí nevyznávajú pravdivé náboženstvo.“ (Korán 9,29)

Sme svedkami skutočnej genocídy, kresťania sú vo svete najviac diskriminovaní, prenasledovaní a zabíjaní pre svoju vieru. Aj pápež burcuje a naliehavo upozorňuje na to, čo sa deje, hovorí o nezmyselnej brutalite. A teda, je najvyšší čas, pozrieť sa do očí islamského terorizmu, ktorý doslova plní prikazy Alaha vyjadrené v Koráne a verne nasleduje príklad Mohameda. Toto oni dobre vedia, a otvorene hovoria kresťanom v Sýrii, Iraku, Líbyi, v Nigérii, Pakistane, Keni, Egypte, či Sudáne.

Až dokedy, my tu na Západe budeme tolerovať a byť nezodpovednými spolupáchateľmi spoluvinníkmi na genocíde kresťanov na Východe, len aby sme si zachránili spoločné presvedčenie, že teroristi nemajú nič spoločného s islamom, lebo islam je „náboženstvo mieru“? Už stačí, dost!

MAGDI ALAM

Pôvodný názov:

L'Occidente che nega la verita sull'islam e complice del genocidio dei cristiani d'Oriente. Il Giornale, 5. aprila 2015, Basta Bugie (Dost' bolo klamstva) n. 397, <http://www.bastabugie.it/it/articoli.php?id=3716>

Preložil Ján Košíar

KULTÚRA

Dvojtyždenník závislý od etiky
Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava.
Telefón 0903 846 313.

Vydáva FACTUM BONUM, spol. s r. o.,
Wolkrova 39, 851 01 Bratislava.

IČO: 35 734 710

Predseda redakčnej rady: *Július Binder* – Šéfredaktor: *TEODOR KRÍŽKA*. – Cena jedného čísla je 1,50 € – Časopis vychádza každé dva týždne s výnimkou mesiacov júl a august. Ročne vychádza 21 čísel – Stánkový predaj: Mediaprint-Kapa, Pressegrasso, a. s. Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a poštový doručovateľ Slovenskej pošty, alebo elektronicky na e-mailovej adrese: ganisnina.renata@slpost.sk. Objednávky do zahraničia vybavuje Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, P. O. BOX 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranicna.tlac@slpost.sk. –

Telefonické predplatné: 02/54418102 alebo 02/54418091 – Registračné číslo: EV 757/08. – Prijímame iba príspevky napísané elektronicky vo formáte word, označené menom autora a graficky neupravené. Nevyžiadané rukopisy nevraciam. Stanovisko redakcie sa nemusí zhodovať s názorom autora – E-mail redakcie: kultura@orangemail.sk – internetová stránka a archív časopisu: www.kultura-fb.sk – Tento ročník vychádza s príspevkom Ministerstva kultúry SR. – ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

Začiatkom deväťdesiatych rokov sa na verejných zhromaždeniach objavili mimoriadne pútavé plagátky formátu A 4, reprodukcie Pittsburskej dohody. Hoci bol dôležitejší ich textový obsah, na prvý pohľad zaujal plagát ornamentálnou výzdobou. Pôvodcu ornamentu v tom čase nik z prítomných nepoznal.

Až roku 2000 bol o umelcovi v tlači zverejnený článok pod názvom Zabudnutá osobnosť slovenského národa (Kostelníčková - Darmo) a krátko na to roku 2002 ponúkla Matica slovenská svojim regionálnym zariadeniam - Domom Matice slovenskej, putovnú výstavu reprodukcií diela umelca - ornamentalistu Štefana Leonarda Kostelníčaka.

Ponuku prijal aj Dom Matice slovenskej v Nitre a v súvislosti s výstavou ho navštívila PhDr. Anna Kostelníčková, umelcovia vzdialená príbuzná. Priniesla na ukážku zopár pohľadníc s bohatou ornamentálnou výzdobou. Vtedy sme si viacerí spomenuli na ornamentmi zdobený plagátik spred rokov a zároveň spoznali meno jeho pôvodcu. Bol ním slovenský umelec - ornamentalista Štefan Leonard Kostelníčak.

Pri preberaní výstavy sa nám do rúk dostala aj spomínaná reprodukcia slávnostného vyhotovenia Pittsburskej dohody, ktorú sme po roku 1990 obdivovali.

Rozvinula sa široká matičná spolupráca. Zakrátko vyšla v Matici slovenskej publikácia Čaro ornamentu s podtitulom Štefan Leonard Kostelníčak, ktorej autorkou je A. Kostelníčková. V rodnom mestečku umelca Spišskej Starej Vsi stojí od roku 2002 umelcov pamätník, na miestnom cintoríne nájdeme jeho meno na náhrobku, nainštalované sú pamätne tabule s jeho menom, v múzeu sa nachádzajú jeho diela.

Najmä jeho obrazy - hymnické piesne Hej, Slováci, Nitra, milá Nitra, Bože, čos ráčil, Hrad prepevný, Nad Tatrou sa blýska, Kde domov muj, modlitby Otče náš, Zdravas, Mária, významné listiny a štátne dokumenty z našej histórie, ktoré umelec vydával aj ako pohľadnice - Pittsburská dohoda, Martinská deklarácia a ďalšie, portréty A. Hlinka, M. R. Štefánik, Knieža Pribina, Patrónko Slovenska, či oslavné - Za tú našu slovenčinu, Slávme slávne slávu, Milovať vlasť, Všeslovanský deň na Devíne - čoraz viac priťahujú záujemcov o ornamentálnu tvorbu umelca a návratom k tradíciám, a sú aj predmetom záujmu výtvarníkov.

ZBERATEL, ZAKLADATEL A TVORCA

SLOVENSKEJ ORNAMENTIKY

Štefan L. Kostelníčak sa narodil 14. februára 1900 v Spišskej Starej Vsi. Už v detstve prejavil vloh pre kreslenie a maľovanie, a tak ho rodičia dali na prešovské gymnázium, odkiaľ koncom prvej svetovej vojny narukoval.

V štúdiu pokračoval v reholi u frančiškánov, kde prijal reholné meno Leonard, z kláštora však odišiel a začal sa venovať ornamentálnej kultúre, ktorá ho intenzívnejšie priťahovala. Popri maľovaní vykonával aj osvetovú prácu. Ako dvadsaťjedenročný založil spolok Ústredie magurských Slovákov, ktorý mal viacero odborov - literárny, divadelný, spevácky, telovýchovný a ďalšie. Za patrónov spolku určil sv. Cyrila a Metoda, ktorí sa stali aj stredobodom jeho tvorby.

Významným činom spolku bolo založenie časopisu Naša Magura a umelec sa stal jeho redaktorom i hlavným prispievateľom.

Čulý umelecký ruch na poli osvety trval tri roky (1921 - 1924). Napriek tomu, že časopis pre nedostatok finančných prostriedkov zanikol, zaktivizoval duchovný, hospodársky i kultúrny život Zamaguria. Uvádza niektoré názvy Kostelníčakových autorských príspevkov, ktoré potvrdzujú predošlé: redakčné úvodníky - O láske k vlasti, Ľud, Čo je vlasť, pravidelné rubriky - Úvodník, Rozličnosti, Záhrada myšlienok, Z domova i z cudziny, Dobré rady

pre dom a hospodárstvo, Veselý kulich, Pošta, Správy zo spolkov a porád okresov Matice slovenskej, Odkazy redakcie a administrácie. Publikoval aj listy a príspevky rodákov, ktorí žili v Austrálii, Kanade a USA.

Prostredníctvom časopisu Naša Magura sa Kostelníčak usiloval nielen o povznesenie duchovnej a vzdelanostnej úrovne pospolitého ľudu, ale sám dôkladnejšie spoznával jeho život, duchovné i hmotné bohatstvo i jeho prirodzenú ľudovú ornamentálnu tvorbu v najrôznejších podobách prostredníctvom výšiviek, krojov a malieb.

V rokoch 1925 - 1927 noviny premenovali na Národnú obranu, no to sa už u Kostelníčaka výrazne prejavilo jeho maliarske nadanie, a tak sa rozhodol naplno venovať tomuto umeniu.

Cesta za umením bola naplnená umelcovho poslaniam.

Roku 1925 odišiel do Košíc, kde pôsobila prvá slovenská kresliarska a grafická škola, ktorú viedol maliar a grafik, výtvarný pedagóg Eugen Krón.

Škola výrazne ovplyvnila rozvoj sociálneho, výtvarného a umeleckého citenia Kostelníčaka, bola to jeho osudová križovatka, ktorá dala umelcovi tvorbu pevnú ideovú, hodnotovú a národnú orientáciu, a tak roku 1926 si v Košiciach zakladá vlastný ateliér, kde sa venuje ornamentu a keramickej tvorbe.

Po odchode E. Króna z Košíc a následnom zániku školy, odchádza Kostelníčak do Prahy. Pokračuje v štúdiu maliarstva u akademického maliara ukrajinského pôvodu Uvarova. Pražské štúdiá ho dotvárajú osobnostne i umelecky, a napriek intenzívnemu prúdeniu európskych kultúr i výtvarného ruchu do prostredia, v ktorom sa umelec nachádza, utvrdzuje sa Kostelníčak v rozhodnutí venovať sa ornamentike, ako základnému prejavu umeleckého génia slovenského ľudu. Jeho hodnotové zrenie sa prehľbuje. Odchádza do Brna, kde študuje ornamentiku Moravy, porovnáva ornamentiku moravského Slováka so slovenskou ornamentikou, hľadá paralely.

Tu sa rodia jeho ornamentálnou výzdobou kolorované dokumenty na pamiatku 10. výročia vzniku Československej republiky, Deklarácia slovenského národa, Provolání Národního výboru o samostatnosti československého štátu, Pittsburská dohoda a ďalšie.

Farebné reprodukcie jeho obrazov sa rýchlo stali ozdobou škôl, úradov, miestností spolkov a ďalších inštitúcií.

Po plodnom brnenskom období odchádza Kostelníčak do Popradu (1936), kde zriaďuje maliarsku slovenskej ornamentiky. Tvorbu rozbieha už s viacerými odbornými silami.

Po vzniku Slovenskej republiky roku 1939 prichádza do Bratislavy, kde dosahuje zenit nielen v oblasti umeleckej tvorby, ale aj v spoločensko-umeleckej prezentácii. V hlavnom meste má ateliér, umeleckú dielňu a vydavateľstvo, a to priamo v centre, na Námestí A. Hlinku (terajšie námestie SNP). Pôsobí tu niekoľko rokov, maľuje obrazy, keramiky, sklo, ateliér sa stáva zároveň umeleckou školou, do ktorej si vyberá

Vrátila Slovensku takmer zabudnutého umelca

nadaných chlapcov z chudobných rodín, najmä zo Zamaguria.

Mimoriadne dobré podmienky v Bratislave mu dovoľujú otvoriť si ďalší ateliér v Štrbskom Plese, vo vile, ktorej majiteľom bol Čech Jiří Wild. Ten prenajal Kostelníčakovi celé poschodie vily so 4 - 5 miestnosťami. Umelec sa tu venuje najmä zátišiam a ikonomaľbe a pracovisko pod Tatrami malo ambície zasobiť predajom umeleckých diel najmä východ Slovenska a mesto Košice, ktoré sa po vojne vrátili do územného celku Slovenska.

Lenže ponuka úžitkových predmetov - tanierov, krčahov, váz, ako aj maľovaných diel - diplomov, obrazov, s tematikou čisto slovenskou, nesúcou vlastenecké prejavy - po roku 1945 prestala byť aktuálna. Život umelca sa radikálne zmenil, zápasil o holé živobytie, čo sa podpísalo pod jeho zdravie a skrátení umelcovho života. Neuznanie, priam opovrhnutie slovenskou tvorbou, niesol umelec ťažko.

Kvôli nedostatku financií odchádza zo Štrbského Pleša, vystrieda viaceré mestá, pokúša sa uchýtiť v Starom Smokovci, Korytnici, v Ružomberku. Leto 1947 trávi v Demänovskej doline, kde u majiteľa reštaurácie Mlynárika a v malej predajni suvenírov vystavuje a predáva vystavené diela. Sporadicky získava zákazky, putuje rôznymi mestami, pokúša sa obnoviť putovné výstavy spred roku 1945.

Stres a podlomené zdravie sa podpisujú na jeho predčasnom skone. Zomiera v septembri 1949 u svojho brata v Košiciach. Pochovaný je v rodnom meste, v Spišskej Starej Vsi.

VIACROZMERNOSŤ UMELCOVEJ TVORBY

Kostelníčakovo pôsobenie je viacrozmerne a nespočíva len vo výtvarnej tvorbe, ale aj v zberateľskom diele, ktoré bolo inšpiráciou a podkladom pre

vytvorenie ľudovo umeleckého ornamentu následne vydanom knižne v diele Slovenská ornamentika, ktoré je súhrnom a vrcholom jeho tvorby. Sústredil v ňom viac ako 4000 artefaktov ľudového ornamentu a prezentoval aj vlastnú ornamentálnu tvorbu.

Dieło pozostáva z teoretickej a ornamentálnej časti. V texte je načrtnutý stručný prehľad z dejín slovenského ornamentu, návod samostatnej ornamentálnej kombinácie, kresba i maľba v úhladnom poriadku, kde každá jednotlivá strana tvorí aj samostatný celok a jednotlivý druh ornamentu je štylizovaný v rôznych variáciách, vypracovaný od najjednoduchšieho tvaru k zložitejšiemu.

V Doslove knihy autor uvádza:

„Vydáním tejto knihy sa snažím prispieť k práci tých, ktorí chcú aj naďalej slovenským svojrázom a zaujímavou stránkou slovenskej kultúry robiť česť a dobré meno nášmu nadešenému národu... vzbudiť nový záujem v našej mladej generácii, utužiť a obrodiť to, čo cez dlhé stáročia robilo dobré meno nášmu národu, čo vzbudzovalo obdiv a záujem až ďaleko za hranicami.“

Dôležitú stopu zanechala aj Kostelníčakova osvetová, výstavnícka (65 výstav, ktoré sám autor manažoval), vydavateľská a redaktorská práca.

Ako redaktor periodika Naša Magura sa umelec výrazne pričínal o pozdvihnutie národného vedomia a šírenie osvety, najmä medzi pospolitým ľudom. Jeho vnútorné presvedčenie a zápal pre slovenskú vec dokladuje aj umelcov vyjadrenie, citujem: „Národ vynikne len svojou rázovitosťou a zabezpečí svoju budúcnosť len tak, keď ocení a zachová svoje umelecké i duchovné hodnoty“ (Čaro ornamentu, MS, s. 95).

Umelec bol zároveň priekopníkom slovenského umeleckého výstavníctva, keď v rokoch 1920 - 1939 usporiadal na Slovensku a Morave vyše 65 výstav, ktorých ťažiskom bola slovenská ľudová ornamentika s cieľom podnietiť všetkými formami záujem kultúrnej verejnosti o túto formu umenia a zachovať ľudovú ornamentiku ako duchovné dedičstvo národa.

DO LETOKRUHOV RODOSTROMU NÁRODA VRÁTILA TAKMER ZABUDNUTÉHO UMELCA

Zo spomienok PhDr. Anny Kostelníčakovej ako aj z uvedenej publikácie autorky sa dozvedáme ďalšie podrobnosti, ktoré privedli autorku k myšlienke navrátiť umelca a jeho dielo do lona národa, citujem.

„Môj manžel bol Starovešťan, zhodou okolností tiež Štefan Kostelníčak. Ako to už v živote býva, možno práve táto okolnosť stála na prahu myšlienky dnešného dňa, keďže Štefan Leonard Kostelníčak práve cez môjho manžela, ktorý bol jeho synovec, živo vstúpil do súčasnosti“ (Čaro ornamentu, MS, s. 60).

„Môjho manžela oslovovali naši krajanovia, hlásili sa predovšetkým z Ameriky, domievajúc sa, že on je ten Š. L. Kostelníčak, umelec, rodák z krásneho Zamaguria. Dostávali sme pohľadnice, fotografie i pohľadnice s jeho tvorbou.“

Po úmrtí manžela, rozhodla som sa

vydať za poznaním a zrodila sa vo mne myšlienka, vrátiť umelca do pamäti národa. Nebolo jednoduché dopracovať sa k majstromu osudu, k jeho dielam po päťdesiatich rokoch od jeho smrti.

Po získaní informácií od žijúcich pamätníkov, ľudí, ktorí u umelca pracovali a objasnili mi tak viaceré skutočnosti, som sa posunula vo svojom pátraní o krôčik ďalej.

Napriek tomu, že obyvatelia mesta dovtedy ani netušili, že umelcov hrob je v Spišskej Starej Vsi (aj vzdialené príbuzenstvo sa domievalo, že miesto umelcovho posledného odpočinku sa nachádza v Košiciach), predsa sme na cintoríne v Spišskej Starej Vsi objavili hroby umelca a jeho rodičov, ktoré boli vedľa seba. O hroboch sa takmer nedalo hovoriť. Boli neutržiavané, zarastené trávou, keby nebolo kovového kríža, vďaka ktorému sme hroby našli, ťažko by sme boli hrob identifikovali, lebo písmeň na kovovom kríži boli už takmer nečitateľné.

Po identifikácii hrobov viedla moja cesta do Matice slovenskej. Zobrala som pohľadnice a ohľadila sa u predsedu MS J. Markuša. Predseda MS ma poslal k tajomníkovi MS JUDr. A. Števíkovi a naše vzájomné stretnutie bolo obojstranným veľkým prevkapaním.

Pamätám si, že po predstavení sa a vyslovení môjho mena i vypočutí zámeru, mi A. Števík povedal asi toto: - Vy ste nám tu dnes z neba spadli, práve sme sa vrátili z Ameriky, kde sa nás krajanovia pýtali na Š. L. Kostelníčaka, a my sme o ňom nič nevedeli - a ukázal na pohľadnice rozložené po stole. Aj ja som podobne priniesla...“ (osobný rozhovor).

Anna Kostelníčaková sa potom vydala na neľahkú vyčerpávajúcu cestu. Spolu s tajomníkom MS A. Števíkom vypracovali projekt a jeho realizáciu s vecným a časovým harmonogramom, zameraným na obnovu ťažko identifikovateľných hrobov majstra a jeho rodičov, na postavenie pamätníka i zhromaždenie finančných prostriedkov, vrátane obstarania archívnych dokumentov vzťahujúcich sa na život a dielo Š. L. Kostelníčaka.

Anna Kostelníčaková už nepustila nitky z rúk. Majúc na zreteli vrátenie umelca do lona národa, krok za krokom napomáhala aktivitám, pokiaľ si nebola istá, že projekt je zrealizovaný natoľko, aby sa ho ujali ďalší jednotlivci a inštitúcie. V súčasnosti už rozvíjajú aktivity mnohé školy, kultúrne zariadenia, súkromné inštitúcie i jednotlivci.

Samozrejme, bez pomoci rodiny, priateľov, sponzorov a ľudí, pôsobiacich na významných postoch vo verejnej, kultúrnej či matičnej sfére, by nemohol byť projekt uskutočnený a ujať sa v takej širokospektrálnej podobe, v akej sa nachádza v dneš.

V počiatočnom období to bola Matica slovenská, ktorá poskytla iniciatorku A. Kostelníčakovej možnosti, podala pomocnú ruku, aj priorost pre realizáciu nápadu. Tridsaťdva obrazov - reprodukcií ornamentálneho diela majstra Kostelníčaka putovalo po celom Slovensku a výstavu, ktorú zabezpečovali domy Matice slovenskej (neskôr aj iné zariadenia), videlo viac ako 53 000 návštevníkov. V súčasnosti sa toto číslo podľa A. Kostelníčakovej priblížilo k 1 miliónu).

O výstavbu pamätníka a náhrobníka Š. L. Kostelníčaka sa významne zaslúžili okrem A. Kostelníčakovej najmä Ing. Július Lojek, vtedajší primátor Spišskej Starej Vsi a JUDr. Alexander Števík, vtedajší tajomník Matice slovenskej, ale aj ďalší. Finančne sa na jeho realizácii podieľali najmä mestá Spišská Stará Ves, Nitra, Spišská Nová Ves, početná rodina Kostelníčakova a sponzori.

Bol to vynikajúci začiatok, ktorý zaktivizoval mnohých. Prijatie umelca Štefana Leonarda Kostelníčaka do lona národa je najkrajším prejavom úcty a vďaka umelcovi za posolstvo.